

HÖGSKOLAN
DALARNA

Examensarbete

Bilden av mannen i läroböcker i franska – en diakron studie ur ett genusperspektiv

The image of the man in textbooks in French
– a diachronic study from a gender perspective

Författare: Patrik Petersson

Nivå: Avancerad nivå

Kursnamn: Examensarbete för ämneslärare (avancerad nivå)

Kurskod: APG282

Högskolepoäng: 15,0 hp

Handledare: Mattias Aronsson

Institution: Institutionen för lärarutbildning

Examinator: Céline Rocher Hahlin

Examinationsdatum: 2025-01-16

Vid Högskolan Dalarna finns möjlighet att publicera examensarbetet i fulltext i DiVA. Publiceringen sker Open Access, vilket innebär att arbetet blir fritt tillgängligt att läsa och ladda ned på nätet. Därmed ökar spridningen och synligheten av examensarbetet.

Open Access är på väg att bli norm för att sprida vetenskaplig information på nätet. Högskolan Dalarna rekommenderar såväl forskare som studenter att publicera sina arbeten Open Access.

Jag/vi medger publicering i fulltext (öppet tillgänglig på nätet, Open Access):

Ja

Nej

Abstract

By using the tools offered by gender studies in general and men's studies in particular, we have in our study analysed four different French language textbooks developed for the Swedish market. Our aim has been to study how the image of the man and the idealized masculinity is portrayed in these textbooks and how this image has changed over time. With an understanding of the male gender role as a product of normative conceptions of male gender, our intention has been to identify the image of the man that emerges through the textbooks' images and texts. The corpus consists of four textbook series, which were published during different decades. The first volume of each textbook series is published in the following years: *Parlez français* in 1969, *Tour de France* in 1985, *La Nouvelle Chouette* in 2002 and *Chez nous* in 2011. Seen as products of each era they therefore can be considered as representatives of four different generations of textbooks in French. Analysing our corpus, we have been able to observe a change in the portrayal of the man and how different masculinities have been idealized throughout the years. Our conclusion is that the image of men in the textbooks, reflects the idealized norm of masculinity in force at the time the textbooks were written. Furthermore, the target group of the textbooks also has an impact on the type of man portrayed and the masculinity idealized.

Keywords

French textbooks, men's studies, gender, idealised masculinity

Sammanfattning

Med hjälp de verktyg som erbjuds av genusstudier (gender studies) i allmänhet och mansstudier (men's studies) i synnerhet, har vi i vår studie analyserat fyra olika franska läroboksserier framtagna för den svenska marknaden. Vårt syfte har varit att studera hur mannen skildras samt vilken maskulinitet som idealiseras i dessa läroböcker och hur denna mansbild har förändrats över tid. Med en förståelse för den manliga könsrollen såsom en produkt av normativa föreställningar om manligt kön, har vår avsikt varit att identifiera den bild av mannen som framträder genom läroböckernas bilder och texter. Korpusen består av fyra läroboksserier vilka gavs ut under olika decennier. Den första volymen av varje läroboksserie publicerades under följande år: *Parlez français* 1969, *Tour de France* 1985, *La Nouvelle Chouette* 2002 och *Chez nous* 2011. Dessa läroböcker kan ses som produkter av fyra olika decennier och kan betraktas som representanter av fyra olika generationer av läroböcker i franska. Genom att analysera vår korpus har vi kunnat observera en förändring i gestaltningen av mannen och hur olika maskuliniteter har idealiserats genom åren. Vår slutsats är att bilden av mannen i läroböckerna återspeglar den idealiserade maskulinitetsnorm som gällde vid den tidpunkt då läroböckerna skrevs. Vidare har läroböckernas målgrupp också inverkan på vilken typ av man som porträtteras och vilken maskulinitet som idealiseras.

Nyckelord

Läroböcker i franska, mansstudier, genus, idealiserad maskulinitet

Innehållsförteckning

Bilden av mannen i läroböcker i franska – en diakron studie ur ett genusperspektiv	0
The image of the man in textbooks in French.....	0
– a diachronic study from a gender perspective	0
1. Inledning.....	1
2. Syfte och frågeställningar	3
3. Forskningsöversikt.....	3
4. Teoretisk bakgrund	7
4.1. Kön eller genus	7
4.2. Genusordning och könsroller	8
4.3. Manlig, maskulin och viril	9
4.4. Maskulinitet och virilitet som normer	10
4.5 Bilden av mannen i läroböckerna.....	12
5. Metod.....	14
5.1. Korpus	14
5.2. Avgränsningar	15
5.3. Metodval för analys.....	15
5.4. Kodningsram	17
5.5. Kodningsschema.....	18
5.5.1. Illustration av kodningskategorier för bildmaterialet.....	22
5.5.2. Illustration av kodningskategorier för textmaterialet.....	23
5.6 Studiens validitet och reliabilitet.....	25
6. Resultat.....	27
6.1. Bilden av mannen i <i>Parlez français</i>	27
6.1.1 Bildmaterialet	27
6.1.2 Textmaterialet.....	28
6.1.3 Övergripande resultat <i>Parlez français</i>	30
6.2 Bilden av mannen i <i>Tour de France</i>	31
6.2.1 Bildmaterialet	31
6.2.2 Textmaterialet.....	33

6.2.3 Övergripande resultat <i>Tour de France</i>	35
6.3. Bilden av mannen i <i>La Nouvelle Chouette</i>	37
6.3.1 Bildmaterialet	37
6.3.2 Textmaterialet.....	39
6.3.3 Övergripande resultat <i>La Nouvelle Chouette</i>	42
6.4. Bilden av mannen i <i>Chez nous</i>	42
6.4.1 Bildmaterialet	42
6.4.2 Textmaterialet.....	44
6.4.3 Övergripande resultat <i>Chez nous</i>	46
7 Analys och diskussion	49
7.1 Bildmaterialet.....	49
7.2 Textmaterialet	51
8. Slutsats.....	55

1. Inledning

I vardagen översköljs vi i olika medier samt genom vår sociala omgivning av föreställningar om olika livsstilar, modeyttringar eller identiteter. Ofta tillordnar, kategoriserar, vi dem såsom uttryck för manliga eller kvinnliga individer och tillskriver dem inte sällan tillhörande stereotypa egenskaper. Sociologen Raewyn Connell, hävdar att det ”alltid [finns] två könsroller inom alla kulturella miljöer”, samt att ”maskulinitet och femininitet [...] lätt [kan] tolkas som internaliserade könsroller, produkten av inläring eller ‘socialisation’” (Connell, 2022, s. 53).

Det är dock inte bara i vuxenvärlden som denna kategorisering av olika individer görs. ”Från att barnen går på dagis omges de av framtidsnarrativ; berättelser om vem de förväntas vara och vem de förväntas bli” (Bromseth, 2016 s. 31). Undervisningen och skolmiljön utövar, vid sidan av hemmet, ett starkt inflytande på barnets socialisering. Skolan som institution har således ett ansvar för denna process, vilket även återspeglas i dess styrdokument: ”Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmönster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, [...] bidrar till att forma deras föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt (Skolverket, 2024a, s. 6). Det existerar ett rikt utbud av forskningsstudier som gjorts för att undersöka och analysera hur manliga och kvinnliga könsmönster presenteras i undervisningen samt hur detta sker i förhållande till styrdokumentet. Många av dem fokuserar på studier av läroböckerna utifrån ett jämlikhetsperspektiv, där en dominerande manlig genusrepresentation ifrågasätts. Av tradition utgör läroboken en viktig komponent i undervisningen. Niklas Ammert konstaterar att: ”Läroboken dominerar undervisningen [...] och att den innehar en central position i skolans undervisning i allmänhet” (Ammert, 2011, s. 26). Även om forskning som fokuserar på jämlikhet mellan könen samt undersöker till vilken grad läroböckerna svarar mot skolans värdegrund är både relevant och fruktbar, förefaller det intressant att se bortom denna problematik. Utöver ett konstaterande huruvida den manliga könsrollen presenteras såsom dominerande över den kvinnliga i en lärobok eller ej, ter det sig intressant att analysera vilken bild av *mannen* och *manlighet* som presenteras i läroböckerna samt om en viss *maskulinitet* skildras såsom hegemonisk.

Moderna språk utgör för många elever den första möjligheten att själva välja och gestalta sin utbildning efter egna preferenser. De flickor, icke binära barn och pojkar som har moderna språk som tillval kan bestämma sig för ett av de främmande språk som skolan erbjuder. I de flesta fall utgörs dessa av franska, tyska och spanska. Utav samtliga elever i årskurs 6–9 under läsåret 2023/24, läste 49% spanska, 18% tyska och 16% franska (Skolverket, 2024b, s. 18).

Man kan dock registrera en skillnad i könsfördelningen för de olika språkvalen. Spanska var det mest omtyckta språket för både för pojkar med 46% och för flickor med 52%. Hos dem som läste franska eller tyska kunde man dock uppmärksamma en skillnad där tyska var det mest omtyckta språket hos pojkarna efter spanska med 21% och franska hos flickorna med 18% (Skolverket, 2024b, s. 19). Denna olikhet mellan flickors och pojkars språkpreferenser har även tidigare uppmärksammats. Emil Bertilsson undersöker i sin forskningsrapport elevers val av B-språk i grundskolan under perioden 1998–2009. Mot bakgrund av elevernas kön kan Bertilsson konstatera att: ”Tydligast är könsskillnaderna inom tyska och franska, där tyskan innehar en majoritet av pojkar medan flickorna är flest inom franska” (Bertilsson, 2010, s. 29). Franska såsom ett ”feminint språk” och ett omtyckt språkval för flickor är alltså en stereotyp uppfattning som funnits länge.

I vårt tidigare resonemang, där vi lyfte fram lärobokens centrala roll i undervisningen, visade vi ett intresse för hur bilden av mannen och manlighet i läroböcker presenteras. Denna bild är dock inte statisk utan föränderlig. ”Att anlägga tidsperspektiv innebär att man genom att se på ‘då och nu’ kan synliggöra förskjutningar, brytpunkter och viss reproduktion. [...] Då kan föreställningar om plats och identitet kopplat till exempelvis genus och etnicitet bli synliga” (Carlsson & Brömssen, 2011, s. 35). Sålunda kan vi genom att ställa våra dagars föreställningar av mannen och manlighet i kontrast till tidigare representationer, iaktta samt analysera eventuella förändringar. I franska såsom ett språkval med en viss tendens till att vara flickornas preferens, ter det sig yttermera intressant att studera utvecklingen av sättet som mannen och manlighet framställs i dess läroböcker samt hur denna bild har förändrats över tid. Även om denna utgångspunkt till synes är präglad av ett heteronormativt förhållandesätt, förekommer ändock en representation av mannen och manlighet i läroböckerna som eleverna måste förhålla sig till, oavsett sexuell läggning.

2. Syfte och frågeställningar

Vårt syfte är att med en förståelse för sambandet mellan manligt genus och den manliga könsrollen som produceras och reproduceras i den sociokulturella omgivningen, analysera hur bilden av *mannen* presenteras i läromedel för franska som främmande språk ur ett diakront perspektiv. Vår avsikt är även att i vår studie av läroböckerna uppmärksamma om en viss maskulinitet presenteras såsom hegemonisk och i så fall vilken. Vi kommer att arbeta utifrån följande frågeställningar:

- Vilken bild av mannen dominerar i läroböcker för franska som främmande språk från 1960-talet till våra dagar?
- I vilken mån presenteras en viss maskulinitet såsom hegemonisk i de olika läroböckerna, och i så fall vilken?

3. Forskningsöversikt

Vi har inte kunnat finna någon studie som explicit undersökt hur mannen och manlighet framställs i läroböcker för franska. Vi har heller inte kunnat upptäcka någon undersökning som behandlar svenska läroböcker enbart ur ett mansforskningsperspektiv. Däremot har vi kunnat uppmärksamma undersökningar och ett flertal studier som kritiskt granskar hur könsroller framställs i läroböcker ur ett jämlikhetsperspektiv. Även om dessa inte kan inordnas under fältet för mansforskning, eller behandlar samma frågeställning som föreliggande studie, så väljer vi att nämna några av dem då de delvis normkritiskt granskar hur den manliga könsrollen framställs i läroböcker. Vi önskar härvid uppmärksamma två undersökningar som genomförts i Sverige i syfte att undersöka på vilket sätt könsroller speglas i läroböcker. Statens Institut för läromedelsinformation [SIL] initierade redan 1987 en granskning av könsroller i läroböcker i engelska, spanska och franska. I rapporten sammanfattar man att de undersökta läroböckerna varken försöker att motverka stereotypa könsroller eller aktivt arbetar utifrån ett jämlikhetsperspektiv (SIL, 1987 refererad i Bardeau, 2018, s. 4). Två decennier senare, 2006, genomförde Skolverket en granskning av läromedel där även kön, sexuell läggning och genus tematiserades. Utifrån läroplanens värdegrund studerades 24 läroböcker i historia, biologi/naturkunskap, religionskunskap och samhällskunskap. Som sammanfattande resultat konstateras att granskningen ”visar att det finns exempel på stereotypa och onyanserade framställningar av olika grupper, som kan upplevas som diskriminerande eller kränkande

(Skolverket, 2006, s. 51). Förutom dessa, samt liknande statliga granskningar som genomförts internationellt, så erbjuder genusstudier av läroböcker ett rikt forskningsfält med ett ansevärt antal arbeten. I ett axplock av dessa önskar vi främst nämna Carole Brugeilles och Sylvie Cromers arbete *Analysing gender representations in school textbooks* (2009) som analyserar bilder av kvinnligt och manligt genus i afrikanska franskspråkiga läroböcker i matematik. Författarna understryker lärobokens status såsom förmedlare av samhällets kulturella kapital samtidigt som den överför ”modeller för sociala förhållningssätt, normer och värderingar” (Brugeilles & Cromer, 2009, s. 13 [min översättning]). Mot bakgrund av detta konstaterande, visar de vikten av att kritiskt kunna granska läroböcker ur ett genusperspektiv och erbjuder i sitt arbete metodologiska redskap för att genomföra en sådan analys. I deras studie av läroböcker kommer Brugeilles & Cromer till slutsatsen att antalet manliga rollfigurer (*characters* [min översättning]) dominerar alltmer i antal i förhållande till kvinnliga ju högre upp i årskurserna man kommer. Dessutom uppmärksammar de att manliga rollfigurer attribueras med större sociala och yrkesmässiga möjligheter än de kvinnliga (Brugeilles & Cromer, 2009, s. 84). Även Prune Misoffe understryker läroböckernas betydelse för undervisningen och för elevernas socialisering. I sin artikel *Stéréotypes, représentations sexuées et inégalités de genre dans les manuels scolaires* (2015) kommer hon till slutsatsen att läroböcker förmedlar manlig dominans och kvinnors underordnande, något som hon kritiserar (Misoffe, 2015, s. 8). För att ”frigöra” läroböckerna, men även undervisningen som helhet, från stereotypa föreställningar om manliga och kvinnliga könsroller, föreslår Misoffe ett genuskritiskt förhållningssätt inom skola och utbildning. En annan infallsvinkel på studier av läroböcker ur ett genusperspektiv presenteras av Jeffrey J. Kuzmic. I sin publikation *Textbooks, knowledge, and masculinity: Examining patriarchy from within* analyserar han läroböcker i historia ur ett jämlikhetsperspektiv (Kuzmic, 2000, s. 105). Utav de studier som vi undersökt analyserar detta arbete mer djupgående framställningen av manligt genus i läroböcker. Sålunda närmar sig Kuzmic studie vår forskningsfråga i större utsträckning än ovan nämnda undersökningar. Visserligen utgår Kuzmic från en jämlikhetsproblematik men väljer dock att fokusera på bilden av *mannen* och hur denna genusidentitet är socialt konstruerad genom ett patriarkalt historiemedvetande. Forskaren refererar till Connell och lyfter fram undervisningens roll i att ”utmana och förändra genusordningen, maktförhållanden och mäns privilegier” (Kuzmic, 2000, s. 123 [min översättning]). Sålunda uppmanar han till ett mer kritiskt förhållningssätt gentemot den patriarkalt präglade maskulinitetsbild som presenterats i läroböckerna. Hans slutsats är att det inte räcker med att verka mer inkluderande för de sociala

identiteter och sociala grupper som marginaliserats genom historien, utan att man dessutom bör ifrågasätta den maskulinitetsroll som verkat marginaliserande (Kuzmic, 2000, s. 123).

Intresset för hur könsroller förmedlas i läroböcker är stort, inte bara internationellt utan även i Sverige. Ett uttryck för detta är det flertal studentuppsatser som analyserat olika läromedel ur ett genusperspektiv. Bland dessa önskar vi nämna några som behandlar läroböcker i franska som främmande språk i Sverige.

Annie Karlsson (2014) undersöker i sitt examensarbete hur genuskonstruktioner manifesteras i läroböckernas illustrationer. Karlsson kartlägger i en kontrastiv studie kvinnliga och manliga genusrepresentationer i läroböcker för franska och tyska ur ett jämställdhetsperspektiv. Hennes slutsats är att båda läroböckerna presenterar ett bildmaterial som är präglad av en stereotyp och traditionell uppfattning av vad som anses vara manligt och kvinnligt (Karlsson, 2014, s. 39). En liknande forskningsansats, där två läromedel jämförs utifrån ett jämlikhetsperspektiv, presenterar Linda Carlswärd och Anna Lindman (2006) som i sitt arbete analyserar kvinnligt och manligt genus i läromedel för engelska och franska. Carlswärd & Lindman konstaterar att i de undersökta textböckerna: *Give 'n' Take: Reader* samt *Escalade 1* förmedlas traditionella könsroller där den manliga utgör normen (Carlswärd & Lindman, 2006, s. 25). Teresa Dalmyr (2008) väljer att likt Carlswärd och Lindman utföra en jämförande analys av läromedel i engelska och i franska. Dalmyr fokuserar på *A Piece of Cake 2* and *Allez hop 8*, där hon undersöker om dessa motsvarar styrdokumentens jämställdhetskrav. Dalmyr kan dock fastställa att båda läroböckerna återger en traditionell bild av vad som anses vara den manliga könsrollen och vad som anses vara den kvinnliga. Även om Dalmyr kan observera att läroboken *Allez hop 8* presenterar en viss differentiering av de traditionella könsmönstren, så förblir hennes slutsats att ingen av läroböckerna motsvarar styrdokumentens jämställdhetskrav och att: ”användandet av de båda böckerna bidrar till en slags tyst acceptans av de traditionella könsrollerna” (Dalmyr, 2008, s. 35). En undersökning som behandlar två läromedel i franska presenteras av Christian Bardeau (2018). I denna studie analyseras två läroböcker som används på gymnasial nivå, *Génial 1* och *Escalade 1*, ur ett genusperspektiv varvid Bardeau undersöker om dessa läroböcker når upp till läroplanens jämställdhetsmål. Dessvärre kan Bardeau konstatera att båda de undersökta läroböckerna uppvisar tydliga brister eftersom de inte motsvarar de kraven som ställs i styrdokumentet i förhållande till jämlikhet mellan könen samt kravet på normkritiskt förhållningssätt. I *Escalade 1* är visserligen fördelningen mellan kvinnliga och manliga rollfigurer relativt jämn men inte sättet som de framställs. De kvinnliga rollfigurerna presenteras på ett sätt som ”förstärker stereotypa bilder av kvinnor”

(Bardeau, 2018, s. 26). Inte heller *Génial 1* uppnår styrdokumentens jämställdhetskrav och visar ”en ofta ojämsälld [sic] fördelning av kön mellan karaktärer och hur de representeras” (Bardeau, 2018, s. 27). Genus, kvinnliga och manliga könsroller tematiseras även i Ana Stenberg Pasats arbete (2012), där hon jämför hur kvinnliga och manliga personer framställs i läromedlen *Bon Voyage* och *La Nouvelle Chouette*. Pasat summerar att av antalet personer som gestaltas i läroböckerna kan hon observera ett ojämnt förhållande mellan könen där de manliga personerna är i flertal. I fråga om karaktäristika det vill säga hur personerna skildras ” visar att det icke jämställda ’gender’- systemet framledes kvarstår i dessa läroböcker” (Pasat, 2012, s. 40 [min översättning]). Utav de examensarbeten som direkt fokuserar på ett läromedel i franska språket kan vi nämna Sarah Fridlund Klintéens studie (2023) som normkritiskt undersöker läromedlet *Chez nous*. Fridlund Klintéen lägger härvid den analytiska tonvikten på hur kvinnliga och manliga könsroller manifesteras och reproduceras genom läroböckernas texter och bilder samt ställer frågan huruvida läromedlet motsvarar Skolverkets krav på normkritiskt innehåll. Fridlund Klintéen kommer i sitt arbete till slutsatsen att ”det förekommer normbrytande inslag [i läroböckerna], men överlag reproducera böckerna de normer som finns” (Fridlund Klintéen, 2023, s. 28). Även Jan Bergström (2021) genomför en normkritisk undersökning av ett läromedel i franska. Med utgångspunkt i skolans värdegrund och jämställdhet analyserar han på vilket sätt kvinnligt och manligt kön, genusroller samt sexuell läggning representeras i läromedlet *Génial*. Bergströms slutsats är att: ”huvuddelen av figurerna [Bergström använder sig av begreppet *figurer* för att beteckna Brugeilles & Cromers metodologiska verktyg *characters*, min anmärkning] i *Génial*-serien inte återger en normativ genusrepresentation” (Bergström, 2021, s. 26). Samtidigt kan Bergström fastställa att läroböckernas innehåll saknar ett normkritiskt förhållningssätt i fråga om sexualitet och att det saknas helt ”någon representation av icke-heterosexuell identitet” (Bergström, 2021, s. 26 [Begrepp *heterosexuell identitet* hämtad ur citat, min anmärkning]).

De normkritiska studier och analyser av genusrepresentationer i läroböcker i franska som främmande språk vi ovan presenterat, förhåller sig samtliga till jämställdhetsfrågan och skolans värdegrund. I samtliga analyser beaktas mannen eller manlighet i relation till kvinnligt genus. Representationer av manligt genus existerar därigenom alltid såsom det motsatta men samtidigt som en del av en helhet. Vår avsikt med föreliggande arbete är att till skillnad från tidigare arbeten inte behandla frågor om jämställdhet eller värdegrund, utan att endast analysera *mannen* och vilken *maskulinitet* som framställs såsom hegemonisk i läroböcker i franska ur ett diakront perspektiv. Med undantag av Brugeilles & Cromers studie, vars metodologiska verktyg vi

kommer att använda i vår analys, kan ingen av de ovan nämnda studierna användas som stöd för vår analys. Detta beror på, likt vi ovan nämnt, att de behandlar manligt genus i förhållande till kvinnligt genus sett ur en jämställdhetsproblematik och inte enbart fokuserar på *mannen* som forskningsobjekt. Det medför sålunda att vi inte kommer att kunna använda dem för att kontrastivt kunna resonera runt våra resultat under studiens rubrik för diskussion.

4. Teoretisk bakgrund

4.1. Kön eller genus

Om ett barn skulle fråga dig: ”vad är en man?”, Hur skulle du svara? Skulle du säga att människor antingen kan vara män eller kvinnor, eller skulle du försöka förklara hur en man ser ut och vad det är som gör honom till en man? Detta exempel ter sig banalt men presenterar i sin enkelhet en fråga som sysselsätter forskningen, främst inom sociologin, och som har diskuterats flitigt i årtionden.

Vi börjar med att se lite närmre på det första påståendet, att människor antingen kan vara män eller kvinnor. I detta talar vi om det biologiska könet, varvid mannen definieras såsom en fullvuxen människa av hankön. Denna definition av det biologiska könet förklarar dock inte den mängd av variationer och identiteter, även könsöverskridande, som utgör populationen *män* och hjälper föga när du söker precisera vad som gör *mannen*. Inom sociologin talar man därför om genus. Enligt Hilary M. Lips (2020) betecknar ordet *kön* (engelskans *sex*) den biologiska skillnaden mellan manligt och kvinnligt, medan *genus* (engelskans *gender*) uttrycker de icke fysiologiska aspekterna såsom kulturella förväntningar och könsroller (Lips, 2020, s. 7). Helena Josefsson (2007) beskriver genus på följande sätt: ”Genus är det begrepp som används för att förstå och urskilja de sociala och kulturella faktorer som gör att tjejer och killar förväntas vara på ett visst sätt” (Josefsson, 2007, s. 5). Josefsson hävdar vidare att: ”man ‘görs till sitt kön’. Det är den bild och uppfattning som vår kultur har av hur man förväntas vara som kvinna och man. Det är sociala och kulturella aspekter av den biologiska indelningen av kön som påverkar hur samhället är uppbyggt” (Josefsson, 2007, s. 12). Här beskriver Josefsson inte bara hur genus skapas kulturellt såsom en fortlöpande process, men även att det är just de sociala och kulturella förväntningarna som skapar strukturer. Sålunda kan man tolka genusskapande såsom en ”cirkelprocess” där genusprodukten samtidigt utgör grunden för nytt skapande av genusidentiteten. Denna process

förändras konstant och påverkar vårt samhälle. Britt-Marie Berge beskriver denna process på följande sätt: ”Kön/genus [Berge använder *kön* i en vidare betydelse enligt nordisk tradition. Min anmärkning] är ett resultat av hur social och kulturell påverkan griper in på alla nivåer i samhället och påverkar oss som biologiska varelser. Det är särskilt de sociala och kulturella uttrycken som är intressanta, eftersom dessa är skapade av människor och därför möjliga att både återskapa och förändra” (Berge, 2011, s. 162).

4.2. Genusordning och könsroller

Utifrån resonemanget i ovanstående avsnitt skall *genus* förstås som en föränderlig sociokulturell produkt som formar oss individer. Den franske sociologen Pierre Bourdieu uttrycker det på följande sätt: ”Den *biologiska* skillnaden mellan *könen*, det vill säga mellan den manliga, och den kvinnliga kroppen, och alldeles speciellt den *anatomiska* skillnaden mellan könsorganen, kan således framstå som det naturliga berättigandet av den socialt konstruerade skillnaden mellan genus” (Bourdieu, 2018, s. 28). Denna uppfattning delas av Josefsson som konstaterar att: ”vi fostras in i vissa beteenden och uppfattningar utifrån vårt kön. Därigenom blir också genus en del av vår identitet” (Josefsson, 2007, s. 5). Här talar man även om en *genusordning*, det vill säga att vi kategoriseras efter vårt kön (Josefsson, 2007, s. 16). Vi delas in i två grupper den manliga och den kvinnliga utifrån vilka vi anammar en identitet och motsvarar förväntningar på hur vi bör agera. Connell (2022) beskriver hur vi spelar en roll i den sociala strukturen och använder härvid metaforen att ”livet är ett drama” och att det därför ofta talas om att vi antar ”könsroller” och spelar dessa. Dessa könsroller kan dels vara beroende på en viss specifik situation, dels i allmänhet där kvinnor och män infriar de förväntningar som ställs på dem utifrån deras könstillhörighet (Connell, 2022, s. 53). I en förlängning så betyder detta, enligt Connell, att hela vår kultur präglas av könsroller och att femininitet och maskulinitet ”tämligen lätt [kan] tolkas som internaliserade könsroller, produkten av inläring eller *socialisation*” (Connell, 2022, s. 54). Dock hävdar Connell att en analys av det sociala livet med könsroller såsom verktyg har brister och är ”logiskt vag” (Connell, 2022, s. 58). Hennes kritik grundar sig på att dessa roller skapas inom de existerande sociokulturella ramarna där de biologiska könen utgör en standard. På detta sätt återskapas de efter ett konstant mönster samtidigt som rollmönstret per definition är en produkt av den sociokulturella omgivningen och förändras sålunda med den. Eftersom ”rollnormerna är sociala realiteter så kan de förändras genom sociala processer. Detta kommer att hända närhelst socialiseringsagenterna – familj, skola, massmedia etc. – överför nya förväntningar.” (Connell, 2022, s. 54). Exempelvis så var förväntningarna på en man och

familjefar andra 1895 än hundra år senare 1995. Slutsatsen blir enligt Connell att analyser utifrån könsroller blir diffusa och inkonsekventa. Man fäster mindre betydelse vid externa sociala faktorer som påverkar den enskilde individen. Samtidigt utgår man från förväntade sociala beteenden i linje med en könstillhörighet, en analys där man kategoriserar och förenklar urvalet till två homogena kluster, vilket bland annat leder till att människor som identifierar sig som ickebinära eller transsexuella inte kan beaktas (Connell, 2022, s. 58–59).

4.3. Manlig, maskulin och viril

Vi har ovan sett närmre på skillnaden mellan biologiskt kön och genus. Vi har konstaterat att genus används för att beskriva vilka egenskaper, roller och attribut som en individ med en viss könstillhörighet förväntas uppvisa. Detta arbete kommer att analysera bilden av mannen i en given kontext, nämligen läroböcker i franska för den svenska skolan, vilket betyder att det är av intresse att undersöka vilka förväntningar som existerar när vi talar om manligt genus. Vem är mannen?

Låt oss börja med att se närmre på två adjektiv som associeras med, och används för mannen. Det första adjektivet *manlig* definieras på följande sätt i Svenska Akademiens ordbok: ”som en man eller en person av mankön” (Svenska Akademiens ordbok [SAOB], 1942). Ett annat adjektiv som används för att beteckna en man är *maskulin*. Definitionen för *maskulin* låter: ”som har eller visar för mannen utmärkande egenskaper, utmärkande eller karaktäristisk för mannen, manlig” (Svenska Akademiens ordbok [SAOB], 1943). De båda adjektiven är vid första anblick näst intill identiska. Dock, i enlighet med Svenska Akademiens ordboks definitioner kan vi varsebli en betydelsenysans, där adjektivet *maskulin* signalerar *utmärkande* egenskaper, det vill säga den idealiserande essens av vad som vi föreställer oss utgör en man. Om vi sätter in de båda adjektiven i ett sammanhang så observerar vi denna betydelsenysans. I meningen: ”Jonas är en *manlig* sjuksköterska” förstår vi att Jonas till yrket är sjuksköterska och att han är man. Betydelsen av *manlig* spänner sig dock över ett betydelsespektrum från ett neutralt konstaterande av Jonas biologiska kön till att signalera hans manliga egenskaper och utseende. Vilken betydelse som åsyftas framgår av den aktuella situationen eller kontexten. Sätter vi i stället in adjektivet *maskulin* så får vi följande mening: ”Jonas är en *maskulin* sjuksköterska”. Här råder dock inga tvivel om hur Jonas uppfattas av sin omgivning. Hans utpräglade manlighet i tal och väsen betonas och förmedlar oss en bild av honom som person. Ett annat adjektiv som också används för män är *viril*. Enligt Svenska Akademiens ordbok har

viril följande betydelse: ”som har de egenskaper som anses utmärka en man, som är eller beter sig som ’en riktig man’, som är eller anses vara full av kraft eller styrka och dylikt, eller utstrålar eller uppvisar sexuell förmåga” (Svenska Akademiens ordbok [SAOB], 2017). Sålunda får meningen: ”Jonas är en viril sjuksköterska”, en näst intill omoralisk underton. Den framhäver inte bara Jonas mannakraft och sexuella förmåga utan lämnar även moraliskt tolkningsutrymme för Jonas leverne. Adjektivet *viril* förmedlar bilden av en personlighet som motsvarar våra stereotyper av hur en man är. Dessutom talar det om för oss hur denne man agerar, nämligen kraftfullt ”som en riktig man”. Härigenom uttrycker adjektivet *viril* hur en man förväntas vara och agera i en omgivning som är starkt präglad av heteronormativa ideal, - de föreställningar som insisterar på att heterosexuell läggning är: ”den enda som anses vara naturlig, normal och önskvärd” (Olsson, 2004, s. 9). Dessa ovan nämnda adjektiv kännetecknar alla *mannen*, men utifrån olika perspektiv på den manliga könsrollen, på manligt genus.

4.4. Maskulinitet och virilitet som normer

Skillnaden mellan *manlighet*, *maskulinitet* och *virilitet*, det vill säga de substantiv som motsvarar de adjektiv som vi studerat ovan, samt alla nyanser dem emellan är ett tema som har uppmärksammats av flera sociologer. Inom mansforskningen behandlas dock huvudsakligen skillnaden mellan begreppen *maskulinitet* och *virilitet*, varvid betydelsen för *manlighet* i dessa sammanhang flyter samman med begreppet *maskulinitet*. Som ovan nämnts anger *maskulinitet* de egenskaper som är utmärkande och/eller karaktäristiska för mannen. *Virilitet* å andra sidan betecknar en ”riktig man” som är full av kraft och besitter mannakraft och sexuell förmåga. Haude Rivoal uttrycker detta på följande vis: ”maskulin betecknar mannens identitet och viril uttrycker en idealiserad föreställning” (Rivoal, 2017, s. 144 [min översättning]). I båda fallen rör det sig om en normativ beskrivning av mannen.

Vi har tidigare konstaterat att individen socialiseras in i en könsroll, vars normerande ideal hen förväntas uppnå. *Maskulinitet* och *virilitet* är de två kärnbegrepp som mest präglar de normerande förväntningarna som ställs på den manliga könsrollen. Förutom att vi måste förstå vad de innebär så är det även viktigt att undersöka på vilket sätt dessa föreställningar påverkar hur den manliga individen interagerar med omgivningen.

Rivoal beskriver hur olika kunskapstraditioner betraktar maskulinitet. Ur ett essentialistiskt perspektiv söker man finna kärnan i det som kännetecknar maskulinitet. Svagheten med detta synsätt är att definitionen blir baserad på godtyckligt valda karaktärsdrag. Inom den

positivistiska traditionen slår man fast att ”maskulinitet är det som männen är” (Rivoal, 2017, s. 150). Man utgår från den manliga kroppen varvid kroppen blir en ”social person”. Maskulinitet är ”karaktären hos den som äger en penis, en y-kromosom och en [sic] visst mått av testosteron” (Connell, 2022, s. 80). Dock skapas enligt denna tradition *maskuliniteten* i relation till andra egenskaper som inte anses vara manliga (Connell, 2022, s. 80). Därmed blir denna definition till intet i de fall där exempelvis en kvinna är maskulin eller en man är feminin. Den normativa tolkningen framhäver de egenskaper som en person bör ha för att vara maskulin. Problemet är dock att det finns få individer som besitter alla de attribut som en maskulin man sägs besitta (Rivoal 2017, s. 150). ”Det finns få män som passar in perfekt i ’modellen’ eller som kan visa upp samma karaktärsstyrka eller samma självständighet som John Wayne, Humphrey Bogart eller Clint Eastwood” (Connell, 2014, s. 64 [min översättning]).

Enligt Connell bör vi betrakta *maskulinitet* i ett större sammanhang. Som ovan nämnts, talar vi om genus för att kunna kartlägga hur våra biologiska kroppar agerar i ett socialt sammanhang. I dessa strukturer skapas och omskapas relationer i motsatsförhållande till, men även i samklang med varandra. *Maskulinitet* är sålunda som begrepp och ”kunskapsobjekt [...] alltid maskulinitet i relation till något” (Connell, 2022, s. 80). Connell hävdar att *maskulinitet* i funktion av en ständigt nyskapande genuskonstruktion är byggd på makt, produktion och Kathexis, det vill säga känslomässig bindning och attraktion (Connell, 2022, s. 112). Maktförhållandet utgörs av den manliga dominansen över kvinnor, men även över andra män, inom den patriarkaliska strukturen. Denna i sin tur flätas samman med produktionen, där *maskulinitet* såsom genusstruktur genomsyrar främst arbete och löneförhållanden men i stort även kapitalismen som helhet. Sexuell åtrå, både heterosexuell och homosexuell, präglar genusskapandet och fungerar som en relationskapande energi. Maskulinitet som genusstruktur är därför endast en konstruktion som alltid är beroende av yttre faktorer och som alltid kan ifrågasättas (Connell, 2022, s. 114). Connell urskiljer dock fyra huvudkategorier av maskulinitetskonstruktioner vilka framträder som en följd av maktförhållanden och hegemoni män emellan (Connell, 2022, s. 115). Den *hegemoniska maskuliniteten* är den *maskulinitet* som i ett givet sammanhang accepteras som auktoritet och svarar mot den manliga dominansen inom ramen för patriarkatets struktur. Denna framträder på bekostnad av främst den *underordnade maskuliniteten*, vilken domineras i den hegemoniska maktstrukturen. Här pekar Connell på ett tydligt exempel på hur heterosexuella män förtrycker homosexuella och andra män som anses vara mjuka eller feminina, det vill säga icke manliga.

Som vi nämnt ovan som kritik mot det normativa synsättet på maskulinitet, så finns det få verkliga män som motsvarar en idealiserad bild av mannen. Det stora flertalet män kan heller inte hävda sig i en elitär hegemonisk maktstruktur men är ändå inte i en underordnad position. Denna *delaktiga maskulinitet* understödjer och drar fördelar av den manliga dominansen i ett patriarkalt präglat samhälle. Som exempel kan nämnas hur alla män drar nytta av kvinnors underordnade ställning på arbetsmarknaden (Connell, 2022, s. 117). Dock finns det män som inte har plats i denna struktur och som existerar vid sidan av. Etnisk tillhörighet, funktionsvariationer eller klassförhållanden gör att vissa män inte omfattas av denna hegemoniska maktstruktur. Även om dessa män inte är en del av systemet så förhåller sig de andra maskuliniteterna sig till dem. Dessa män för Connell samman under begreppet den *marginaliserade maskuliniteten* (Connell, 2022, s. 118).

Connells maskulinitetsmodell som beskriver mäns socialiseringsstrukturer har fått en betydande uppmärksamhet och åtnjuter alltsedan 1980-talet en status såsom elementär referens och auktoritet inom mansforskningen. Marie Nordberg och Magnus Mörck (2007) ifrågasätter dock Connells modells universella giltighet i det att de visar på att den ”avhänder [...] sig möjligheten att förstå nya och förändrade mansideal och manliga praktiker genom att reducera dem till enkla anpassningar till patriarkatet. [...] Varken ambivalenser eller mer radikala omvandlingar uppmärksammas därmed” (Nordberg & Mörck, 2007, s. 125). De uppmärksammar även i sin kritik att Connells maskulinitetsmodell utgår från ett angloamerikanskt perspektiv, varvid maskulinitetspraktiker i länder som ligger utanför denna kulturkrets eller befinner sig i dess periferi föga beaktas.

4.5 Bilden av mannen i läroböckerna

Vi har så här långt kunnat konstatera hur vår uppfattning av *mannen*, sedd mot bakgrund av en sociokulturell diskurs, tillskrivs heteronormativa idealiserade föreställningar. Bourdieu uttrycker denna fortgående process på följande vis: ”Den sociala världen konstruerar kroppen som bekönad verklighet och reservoar för bekönade seende- och indelningsprinciper” (Bourdieu, 2018, s. 28). De normativa föreställningar som förknippas med idealbilden av mannen, både maskulinitet i allmänhet och virilitet i synnerhet, fabricerar en stereotyp av hur en man är samt bör vara. Denna bild är dock föränderlig och beroende av dess sociala och historiska kontext (Connell, 2022, s. 54). ”Bland alla varierande former av manlighet i tid och rum finns åtminstone ett gemensamt: de är inte givna, utan är resultat av praktiker”

(Nordberg & Mörck, 2007, s. 121). Sålunda speglar maskulinitetsnormen sin tid och förändras fortlöpande med den.

Skolans värld, såsom en integrerad del av samhället, reflekterar dess värdesystem och genomsyras av dess normer. ”Utbildning och skola förstås som viktiga arenor för (åter)skapandet av normer” (Bromseth, 2016, s. 29). Detta innebär att de maskulinitetsnormer som existerar i samhället även kan omformas och förändras i skolans värld när skolan såsom socialisationsagent ställer krav och förväntningar (Connell, 2022, s. 54; Missoffe, 2015, s. 1). ”Skolans pedagogiska texter kan [...] ses som en social kodifiering av vad som gäller både i och utanför skolans värld och konstruerar och reproducerar därigenom normer för sociala relationer och verksamheter” (Carlson & Brömssen, 2011, s. 17). Ett tydligt exempel på att maskulinitetsnormer skapas i samhället, transfereras in i skolans värld och bekräftas som en accepterad maskulinitetsnorm, är uppkomsten av ”velourmannen” under 1970-talet (Josefsson, 2005, s. 76). Denna manlighetsstereotyp var en produkt av det politiska engagemanget och de feministiska proteströrelserna i slutet av 1960-talet. Josefsson beskriver velourmannen på följande vis:

Under 1970-talet myntades begreppet ’velourmannen’. Det kom av att mannen skulle ha mjuka byxor gjorda av velour, en typ av sammet. [...] De mjuka tygerna, de löst sittande kläderna, som oftast var skurna för att passa både kvinnor och män, var ett sätt att möjliggöra också för männen att krypa omkring på golvet och leka med barnen. (Josefsson, 2005, s. 76)

1970-talets nya maskulinitetsnorm med en mjukare framtoning bytte ut kostymen och slipsen mot bekväma unisexkläder och trotsade den traditionella mansrollen (Josefsson, 2005, s. 76; Nordberg & Mörck, 2007, s. 123). Angerd Eilard noterar även att ”mjukispappan” [begreppet citerat från Eilard, 2011, s. 86, min anmärkning] under 70-talet blir allmänt accepterad i samhället och att denna maskulinitetsyttring även vid denna tid börjar förekomma i skolans läseböcker (Eilard, 2011, s. 86). Sålunda speglar inte bara skolans läseböcker en samhällsutveckling, utan ”normaliserar” ett, kanske dittills för många, udda fenomen. Detta exempel illustrerar hur, likt Carlsson och Brömssen påpekat, genusnormer samt normer i allmänhet reproduceras men även produceras genom läroböckerna.

Vi kan sammanfattningsvis konstatera att våra förväntningar på den manliga genusrollen, vilka färgas av rådande stereotypa föreställningar, förvandlas i samklang med hur samhällets normer förändras. Skolan såsom en integrerad del av samhället återspeglar denna utveckling, något som

manifesteras i läroböckerna. Detta fenomen bekräftas av Eilard som beskriver hur hon i sin avhandling (Eilard, 2008, refererad i Eilard, 2011, s. 70) kunnat fastställa att läroböckerna kan betraktas som ett ”epokbeskrivande dokument, i vilka samhällsliga trender och förändringar tydligt kommer till uttryck”. Sålunda kan vi genom att studera läromedel, varsebli hur synen på manligt genus förändrats över tid. Bromseth (2016) och Connell (2022) visar även på en betydande dubbel funktion hos läroböckerna, där den utgör ett medium för reproduktion av befintliga normer och könsroller men samtidigt bidrar till produktion och acceptans av nya. Det vill säga att den både kan befästa en maskulinitetsnorm, samt introducera och bana väg för acceptans av en ny.

5. Metod

5.1. Korpus

Studiens korpus utgörs av fyra läromedel från fyra olika epoker, vilka kommer att studeras var för sig. De första läroböckerna i respektive läroboksserie är utgivna 1969, 1984, 2002 och 2011 och bokserierna är valda såsom representanter för olika generationer av läroböcker i franska som främmande språk. Nedan redogörs kortfattat för vardera läromedel.

Parlez français (Davoust & Kumlien, 1969) är ett läromedel som är utgivet av Sveriges Radio såsom en språkkurs där textbok och övningsbok bygger på men även kompletteras av audielektioner via Sveriges Radio. Bokens texter är genomgående uppbyggda som dialoger med tydliga illustrerande bilder. Både textbok och övningsbok innehåller ett rikt material med grammatiska strukturer samt fraseologi. Boken riktar sig i första hand till vuxna och texternas samt bildernas innehåll illustrerar vuxenvärlden.

Tour de France 1 (Heurlin & Kronlund, 1984), *Tour de France 2* (Heurlin & Kronlund, 1985) och *Tour de France 3* (Heurlin & Kronlund, 1986) är ett läromedel i tre delar som i första hand riktar sig till gymnasieskolans kurser i franska på nybörjarnivå samt för franska som nybörjarspråk inom vuxenutbildningen. Läromedlet består av textbok och övningsbok, vardera i tre delar vilka motsvarar tre årskurser. Det tematiska innehållet speglar ur flera perspektiv det franska samhället och böckernas texter illustreras med ett rikt relevant bildmaterial.

La Nouvelle Chouette B (Vaderlind et al., 2002), *La Nouvelle Chouette C* (Vaderlind et al., 2003) och *La Nouvelle Chouette D* (Vaderlind et al., 2004) riktar sig såsom läromedel till yngre språkelever än de två föregående. Målgruppen är i första hand elever i

grundskolans årskurser sex till och med nio, vilket återspeglas i det tematiska innehållet. Läromedlet innehåller både textbok och övningsbok, vilka i sin helhet motsvarar ett heltäckande koncept med dialoger, texter och ett rikt illustrerande bildmaterial. Som även nämns nedan kommer läroboken för årskurs sex att exkluderas i vår undersökning, då den inte är en ren textbok utan en kombinerad ”allt-i-ett-bok”.

Chez nous 2 (Wilhelmsson et al., 2011), *Chez nous 3* (Hirsch et al., 2012) och *Chez nous 4* (Hirsch et al., 2013) är likt *La nouvelle Chouette* ett läromedel som är avsett för grundskolans årskurser sex till och med nio. Även detta läromedel börjar med en ”allt-i-ett-bok” för årskurs sex, vilken vi inte kommer att beakta i vår undersökning. I de därpå följande årskurserna består läromedlet av en textbok och en tillhörande övningsbok. *Chez nous* är ett tematiskt modernt läromedel med en klassisk väl beprövad struktur.

5.2. Avgränsningar

I detta arbete kommer vi att koncentrera oss på läroboken och därmed bortse från det multimediala stöd och komplement till skollitteraturen, som erbjuds av förlagen i form av ljudfiler och digitala övningsuppgifter. Detta beroende på att de ljudband som hör till de äldre läromedlen inte går att uppbringa samt att vår analysmodell inte lämpar sig för en multimedial undersökning av de nyare läromedlens digitala material. Texter som behandlar verkliga personer kommer att exkluderas från denna analys, då dessa endast delvis utgör en integrerad del av läroböckernas text. Vi kommer även att begränsa undersökningen till läromedlens textböcker och utelämna de tillhörande övningsböckerna och lärarhandledningarna. Dels beroende på att dessa i mindre utsträckning innehåller kompletta texter, dels för att en komplett studie av dessa i tillägg, skulle överskrida formatet för denna analys. Likaså kommer vi att exkludera ”allt-i-ett-böckerna” för årskurs sex från läromedlen *La nouvelle Chouette* och *Chez nous*, där texter, dialoger och övningar integreras med varandra. Detta i vår strävan att hålla vår korpus homogen och uteslutande fokusera på läromedlens textböcker.

5.3. Metodval för analys

Undersökningar inom samhällsvetenskaperna är främst av kvantitativ eller kvalitativ natur. (Bryman, 2021, s. 61; Denscombe, 2017, s. 344). Tidigare undersökningar som behandlat skollitteratur inom moderna språk (se ovan) har fokuserat på jämställdhet samt förhållandet

mellan män och kvinnor och hur de framställs i de undersökta läroböckerna. I sina arbeten har författarna arbetat både kvantitativt och kvalitativt, där de dels har studerat förekomsten av manliga och kvinnliga personligheter, dels analyserat hur dessa presenteras.

Vi har ovan nämnt att den manliga könsnormen är föränderlig, samt att den produceras och reproduceras, men även dokumenteras i skollitteraturen (Connell, 2022; Bromseth, 2010; Carlson & Brömsen, 2011; Missoffe, 2015; Eilard, 2011). Vi har därför med stöd i denna forskning valt att fokusera på hur bilden av *mannen* presenteras i läromedel för franska som främmande språk ur ett diakront perspektiv. Vår undersökning, vilken är av en deduktiv natur, skiljer sig metodologiskt från tidigare undersökningar främst därigenom att den inte jämför förekomsten av två analysobjekt i alla dess former med varandra, utan fokuserar på utvecklingen av ett och samma analysobjekt.

En rent kvantitativ undersökning, där antalet manliga personer räknas, vore i vårt fall föga relevant eftersom vi inte analyserar dem i förhållande till en annan kategori, exempelvis kvinnliga personer. En tänkbar möjlighet att utföra en kvantitativ undersökning utifrån vår forskningsfråga, vore att summera antalet manliga personer i respektive läromedel och jämföra läromedlen mot varandra. En sådan undersökning skulle dock vara en produkt av läroböckernas omfång och resultatet av en sådan studie framstår som irrelevant.

För att finna svar på vår forskningsfråga så ter sig däremot en kvalitativ studie, där ”ord eller visuella bilder [tjänar] som analysenhet” (Descombe, 2017, s. 344) bättre lämpad. I vårt fall skulle detta exempelvis innebära att vi analyserar klädsel, yrke samt aktivitet hos manliga personer i de olika läromedlen. Dock, en rent kvantitativ undersökning av varje läromedel, varje kapitel eller varje text, hjälper oss föga med att besvara vår forskningsfråga, där vi önskar analysera bilden av *mannen* över tid. Hur kan vi ”binda samman” våra observationer till ett sammanhang, där vi kan analysera ett resultat?

Descombe (2017, s. 211) visar fördelarna med en *metodkombination*, det vill säga att kvalitativa analyser kombineras med kvantitativa sammanställningar. I vårt fall skulle detta innebära att bilden av mannen och manlighet analyseras i en kvalitativ undersökning av de olika läroböckernas bildmaterial och textmaterial. Resultaten, exempelvis män i kostym, fäder i fritidskläder eller unga killar i jeans, sorteras sedan samman under de passande huvudkategorierna för text och för bild, samt under adekvat underkategori, varje läromedel för sig. För att kunna utföra en relevant analys och säkerställa undersökningens validitet måste resultaten kunna sättas in i ett sammanhang. Detta görs genom att räkna ut resultatens

procentuella andel av den passande kategorin som helhet. Exempelvis, låt oss anta att vi totalt har kunnat registrera 100 män i en lärobok. Utav dem är 20 klädda i kostym, vilket sålunda motsvarar 20% av alla dem som vi kunnat observera. Detta resultat kan sedan sättas i förhållande till samtliga representationer av delkategorin, det vill säga inom den kategorin som registrerar samma sak såsom klädsel, social roll eller identitet. I en kvantitativ analys jämförs sedan läromedlen med varandra med hjälp av delkategoriernas procentuella andelar, vilka var för sig återspeglar hur starkt en delkategori är representerad i respektive lärobok. I en sådan analys av läromedel som härrör från olika årtionden från 1960-talet till våra dagar, blir det möjligt att observera hur antalet olika maskulinitetsyttringar eventuellt förändras. På detta sätt är det vår intention att kunna observera tendenser och förändringar i hur *mannen* presenteras i läroböcker för franska som främmande språk över tid.

5.4. Kodningsram

Som vi nämnt ovan är vår undersökning av deduktiv natur, det vill säga att studien genomförs utifrån variabler, kodningsenheter, som lagts fast på förhand (Bryman, 2021, s. 47). Med utgångspunkt i en kvalitativ undersökning av de manliga personer som återges i text och bild i läroböckerna ställer man sig frågan om hur detta görs på bästa sätt. Likt Bergström (2021, s. 12) kommer vi att luta oss mot en analysmetod som utvecklats av Brugeilles och Cromer (2009, s. 23–45) i deras undersökningar av läroböcker.

Brugeilles och Cromer konstaterar att i tidigare forskning som behandlar skollitteratur används kategorin *kön* som den primära sociala indelningen av de personligheter som analyseras. De fastställer vidare att dessa inte sällan identifierats i enlighet med stereotypa genusföreställningar. För att kunna se bortom dessa och ”fånga” läroboksfigurernas identitet i sina analyser, arbetar Brugeilles och Cromer i stället med att urskilja personligheternas *genusrepresentationer* [gender representations, min översättning]. Dock poängterar de att dessa inte alltid formuleras explicit, utan förkroppsligas genom en *rollfigur* [*character*, min översättning]. I rollfiguren förenas en sammansättning av egenskaper och attribut. ”Rollfiguren tilldelas händelser eller aktiviteter liksom fysiska attribut (fysiska drag, frisyr eller klädsel), objekt (personliga, familjerelaterade, yrkesbetingade [...]), psykologiska eller moraliska kvaliteter” (Brugeilles & Cromer, 2009, s.17 [min översättning]). Sålunda framstår *rollfiguren* som ett användbart och relevant verktyg i vår analys och som det logiska valet av kodningsenhet.

För att finna svar på vår forskningsfråga, det vill säga att studera bilden av mannen i läroböcker i franska ur ett diakront perspektiv, krävs att vårt urval förblir relevant för vår undersökning, det vill säga att analysens validitet säkras. Sålunda kan bara de rollfigurer beaktas som äger någon form av attribut eller karaktäristisk egenskap. Rena grammatiska konstruktioner av typen: "Charles va en Bretagne cet été." kommer därför inte att inkluderas i analysen. I det fall, där socialt genus inte framgår tydligt, kommer dessa rollfigurer att inordnas och noteras såsom "odefinierbar". För att säkra undersökningens reliabilitet och undvika felkällor, kommer en rollfigur endast att noteras och analyseras en gång även om denne återkommer flera gånger i läroboken.

5.5. Kodningsschema

Som vi ovan nämnt har vi valt att arbeta enligt principen för metodkombination (Denscombe, 2017, s. 211) där vi med hjälp av sammanställningar enligt kvantitativ forskningsmetod åskådliggör resultat från den analys vi genomfört enligt kvalitativ forskningsmetod. Med utgångspunkt i Alan Brymans teori om innehållsanalys vid kvantitativ forskning (Bryman, 2021, s. 369) har vi valt att skapa ett kodningsschema för att strukturera våra resultat från vår kvalitativa undersökning av vår korpus. I utformandet av vårt kodningsschema har vi hämtat inspiration från Bruegilles & Cromers kodningsschema som de använt vid analys av läroböcker (Bruegilles & Cromer, 2009, s. 64–66). Likt vi tidigare nämnt i vår forskningsöversikt fokuserar Bruegilles & Cromer, liksom samtliga tidigare studier som vi funnit, på manligt genus i förhållande till kvinnligt. Föreliggande arbete undersöker dock endast hur manligt genus framställs i läroböcker i franska språket samt ställer frågan om denna framställning har förändrats över tid. Detta faktum har haft en stor betydelse för utformandet av vårt kodningsschema samt skapandet av tillhörande kodningsenheter, så kallade kodningskategorier, då vi inte direkt har kunnat överta ett kodningsschema som skapats av en publicerad forskare. Vår forskningsfråga exkluderar teman som rör jämlikhet eller kvinnligt genus och fokuserar på mannen. I skapandet av våra kodningskategorier har vår avsikt varit att betrakta den manliga rollfiguren utifrån olika dimensioner. Då vi konstruerade kodningskategorin för analys av bildmaterialet hämtade vi inspiration från Nordberg & Mörcks teori om herrmodets betydelse för hur den manliga kroppen varseblives (Nordberg & Mörck, 2007, s. 126). Nordberg Mörck menar att för att förstå hur den manliga kroppen uppfattas av den sociala omgivningen är det viktigt att "ställa frågor om variationer

i mäns klädsel [...] och undersöka de visuella iscensättningar som skapar och upprätthåller vissa maskulinitetsdefinitioner” (Nordberg & Mörck, 2007, s. 126). Sålunda har en kodningskategori som där vi analyserar rollfigurens klädsel framstått som ett relevant val.

I fråga om kodningskategorier som skapats med syfte att analysera textmaterialet har vi återigen utgått från Bruegilles & Cromers kodningsschema för textinnehåll (Bruegilles & Cromer, 2009, s. 117). Dock har vi modifierat denna och sammanfört kodningskategorierna *rollfigurens roll* (*character's role*, min översättning) och *rollfigurens förhållanden* (*character's relationships*, min översättning) till vår skapade kodningskategori: *social roll*. I syfte att, som vi tidigare nämnt, skildra den manliga rollfiguren utifrån olika dimensioner, har vi i tillägg till Bruegilles & Cromers kodningsschema (Bruegilles & Cromer, 2009, s. 117) skapat ytterligare två kodningskategorier: *yrke* och *sexuell identitet*. För att genomföra en relevant analys, det vill säga för att säkerställa studiens validitet ter sig dessa två dimensioner ofrånkomliga för att kunna bilda en uppfattning av rollfiguren som helhet. Dessa två kodningskategorier framstår även som viktiga för att kunna besvara vår forskningsfråga, där vårt syfte är att analysera hur bilden av mannen som presenteras i läroböckerna eventuellt förändras över tid. I enlighet med vårt resonemang kan vi i vår analys genom att beakta rollfigurens yrke observera och notera huruvida en viss yrkesprofil representeras olika starkt i olika läroböcker från olika årtionden. Vi kan härigenom notera huruvida exempelvis en lika stor eller annorlunda andel rollfigurer är direktörer eller manuell arbetskraft i olika läroböcker. Denna information som rör rollfigurens yrke är relevant för att kunna skapa oss en helhetsbild av hur bilden av mannen i läroböckerna eventuellt förändras över tid.

Vi har ovan refererat till Josefsson som hävdar att: ”vi fostras in i vissa beteenden och uppfattningar utifrån vårt kön. Därigenom blir också genus en del av vår identitet” (Josefsson, 2007, s. 5). På detta sätt belyser Josefsson, på ett kärnfullt sätt, det direkta sambandet mellan kön, genus och identitet. Av dessa tre begrepp har vi tidigare definierat både kön och genus och kommer nu att se närmre på begreppet identitet. Nationalencyklopedin ger oss följande definition av begreppet identitet: ”självbild, medvetenhet om sig själv som en unik individ” (Nationalencyklopedin [NE], 2023). Vi har ovan nämnt att vi önskar betrakta läroböckernas manliga rollfigurer utifrån olika perspektiv och i olika dimensioner. Med stöd i Josefssons uppfattning av sambandet mellan det biologiska könet, genus och individens identitet finner vi det relevant att även uppmärksamma rollfigurernas sexuella identitet. Kan vi finna tecken på rollfigurernas sexuella identitet i texterna? Om ja, beskrivs i texterna endast en

sexuell identitet eller kan vi uppmärksamma en variation? Framför allt, för att finna svar på vår forskningsfråga, hur påverkar resultatet i denna kategori bilden av mannen som presenteras i läroböcker i franska ur ett diakront perspektiv?

Kodningsschemat är uppdelat i två huvudkategorier: bild och text. Vissa kodningsenheter kommer därför att ge utslag i båda kategorier, exempelvis där som en bild illustrerar ett textinnehåll. För att säkra studiens validitet kommer därför resultat för bild och text i ett första steg redovisas och analyseras separat, innan de sammanförs i en övergripande analys.

I den övergripande kategorin *bild* kommer en rollfigur att registreras passande kategori för *klädsel* (1), det vill säga de kläder som rollfigurerna har på sig. Vi har valt att skapa underkategorier efter olika typer av kläder samt olika klädstilar med avsikt ”läsa” rollfiguren på ett adekvat sätt, det vill säga att höja analysens validitet. Underkategorierna är som följer: *Man i kostym* (1:1), *Man i fritidsklädsel – ledig klädsel* (1:2), *Man i fritidsklädsel badbyxor* (1:3), *Man i sport/idrottsklädsel* (1:4), *Man i uniform* (1:5), *Man i unisex-klädsel* (1:6), *Man i yrkesspecifik klädsel* (1:7) samt *Tonåring/Barn i ungdomsklädsel* (1:8). Sålunda kan exempelvis en rollfigur som förekommer på en bild registreras under textkategorierna *Man i unisexklädsel* (1:6) beroende på den klädsel som rollfiguren bär. Utifrån en rollfigur som förekommer i en text kommer denne efter samma princip som ovan att registreras under den övergripande kategorin för *text* i de tre delkategorierna, *yrke/sysselsättning* (2), *social roll* (3) samt *sexuell identitet* (4). Var och en av dessa delkategorier är i sin tur uppdelade i underkategorier. För delkategorin *yrke/sysselsättning* har vi skapat följande underkategorier: *direktör/chefsposition* (2:1), *ingenjör/akademiker* (2:2), *lärare/ statsanställd* (2:3), *självständig yrkesutövare/ anställd, manuell arbetskraft* (2:4), *sysselsättning oklar* (2:5), *gymnasist/student* (2:6) och *elev* (2:7). På liknande sätt delas även delkategorin *social roll* (3) in i följande underkategorier: *familjefar* (3:1), *chef* (3:2), *kollega* (3:3), *vän/kompis* (3:4), *ung man/tonåring* (3:5), *vuxen man* (3:6), *äldre man* (3:7), *idrottsman/äventyrare* (3:8), *pojke/barn/son* (3:9), *pojkvän* (3:10), *partner/äktad man* (3:11), *uppvaktande romantiskt* (3:12), *bror/kusin* (3:13) samt *oklar social roll* (3:14). För att återkoppla till vårt resonemang ovan, där vi uttryckte vårt intresse för att beskriva läroböckernas rollfigurer utifrån flera olika synsätt och skapa oss en mer fullständig bild av hur bilden av mannen framställs i de olika läroböckerna, har vi skapat delkategorin *sexuell identitet* (4). Vi har valt att begränsa antalet underkategorier till följande tre: *heterosexuell man* (4:1), *homosexuell man* (4:2) och *sexuell identitet oklar/annan sexualitet* (4:3). Endast i de fall då den manliga rollfigurens sexuella identitet tydligt markeras i texten, exempelvis att denne är gift med en kvinna eller att denne har en pojkvän, så registreras denne

i underkategorin för *heterosexuell man* (4:1) respektive *homosexuell man* (4:2). I alla andra fall, där rollfigurens sexuella identitet inte framgår tydligt eller där rollfiguren beskrivs såsom bisexuell, asexuell eller har en annan sexuell identitet, kommer denne att registreras under *sexuell identitet oklar/ annan sexuell identitet* (4:3).

Exempelvis kan en rollfigur sålunda registreras under *lärare, statsanställd* (2:3), *vuxen man* (3:6) och *heterosexuell man* (4:1). En rollfigur kommer endast att registreras en gång inom samma delkategori. Likt vår definition av *rollfiguren*, såsom en "bärare av attribut", kommer vi att sortera in denne utifrån dess mest framträdande attribut eller sociala roll. Exempelvis skulle en rollfigur, teoretiskt sett, samtidigt kunna inordnas under kategorierna för *vuxen man* (4:6), *familjefar* (4:1) *partner, äkta man* (4:11) samt *kollega* (4:3). Med stöd vår metod, kommer vi dock i detta fall att analysera i vilket förhållande rollfiguren står till sin omgivning i den specifika situationen som studeras, och på detta sätt sortera rollfiguren under den mest passande delkategorin.

5.5.1. Illustration av kodningskategorier för bildmaterialet

Här nedan följer en schematisk framställning som illustrerar våra kodningskategorier för bildmaterialet med dess delkategori för *klädsel* (1) och dess underkategorier som presenterats ovan.

Figur 1

Kodningskategorier för bildmaterialet

Kod Klädsel	Man i kostym	Man i fritidsklädsel – ledig klädsel	Man i fritidsklädsel badbyxor	Man i sport/ Idrottsklädsel
1	1:1	1:2	1:3	1:4
Kod Klädsel	Man i uniform	Man i unisex- klädsel	Man i yrkesspecifik klädsel	Tonåring/ Barn i ungdomsklädsel
1	1:5	1:6	1:7	1:8

Figur 1 åskådliggör i en schematisk form de kodningskategorier som används i analys av bildmaterialet i vår korpus. De olika kodningskategorierna är skapade för den föreliggande studien och presenteras ovan under rubriken 5.5 Kodningsschema.

5.5.2. Illustration av kodningskategorier för textmaterialet

Här nedan följer en schematisk framställning som illustrerar våra kodningskategorier för textmaterialet med dess delkategorier för *yrke/sysselsättning* (2), *social roll* (3) och *sexuell identitet* (4) samt dess tillhörande underkategorier som presenterats ovan.

Figur 2

Kodningskategorier för textmaterialet

Kod Yrke/ sysselsättning	Yrke: direktör, chefsposition	Yrke: ingenjör, akademiker, affärsman	Yrke: lärare, statsanställd	Yrke: Självständig yrkesutövare, anställd, manuell arbetskraft
2	2:1	2:2	2:3	2:4

Kod Yrke/ sysselsättning	Yrke/ sysselsättning oklar	Gymnasist/student	Elev	
2	2:5	2:6	2:7	

Kod Social roll	Social roll: Familjefar	Social roll: chef	Social roll: kollega	Social roll: vän, kompis
3	3:1	3:2	3:3	3:4

Kod Social roll	Social roll: ung man, tonåring	Social roll: vuxen man	Social roll: äldre man	Social roll: idrottsman /äventyrare
3	3:5	3:6	3:7	3:8

Kod Social roll	Social roll: pojke / barn / son	Social roll: pojkvän	Social roll: partner / äkta man	Social roll: uppvaktande romantiskt
3	3:9	3:10	3:11	3:12

Kod Social roll	Social roll: Bror/kusin	Social roll: oklar		
3	3:13	3:14		

Kod Sexuell identitet	Sexuell identitet: heterosexuell man	Sexuell identitet: homosexuell man	Sexuell identitet: oklar/annan sexuell identitet	
4	4:1	4:2	4:3	

Figur 2 åskådliggör i en schematisk form de kodningskategorier som används i analys av textmaterialet i vår korpus. De olika kodningskategorierna är skapade för den föreliggande studien och presenteras ovan under rubriken 5.5 Kodningsschema.

5.6 Studiens validitet och reliabilitet

I vår analys av hur bilden av mannen och idealiserad maskulinitet i läroböcker i franska förändrats över tid, önskar vi återkoppla till det resonemang som vi fört ovan. Vad är det som vi analyserar? Vad definierar vårt analysobjekt? Det vill säga är studiens validitet tillfredsställande i förhållande till vårt syfte och vår forskningsfråga?

Låt oss kort sammanfatta de teoretiska åskådningar som ligger till grund för vår analys. I läroböckernas bilder och texter framställs manliga rollfigurer i en social kontext där de agerar och interagerar med sin omgivning. Sålunda arbetar vi i vår undersökning inom ramen för den sociala representationen av manligt kön, det vill säga *manligt genus*. I grunden sker en tilldelning av genustillhörighet till följd av den fysiologiska skillnaden mellan manliga och kvinnliga kroppar (Bourdieu, 2018, s. 28) vilken utvidgas till att forma individens identitet. Denna kategorisering, denna *genusordning*, definierar förväntningar på hur människor bör vara eller agera (Josefsson, 2007, s. 5). Connells metafor: "livet är ett drama" (Connell, 2022, s. 53), illustrerar väl hur våra förväntningar och stereotypa uppfattningar samlas i begreppet *könsroll* och i vår undersökning är det viktigt att vara medveten om just detta. Vi definierar manliga rollfigurer utifrån de förväntningar och de mallar som lagts på oss. När vi i vår analys söker maskulina attribut hos olika rollfigurer, eller bedömer deras aktiviteter såsom uttryck för maskulinitet och virilitet, så kan allt detta föras tillbaka till de normer som definierar den manliga könsrollen. Den resultatsammanställning som presenteras nedan är sålunda en produkt av den manliga könsrollen, så som den definieras inom vår västerländska kulturkrets. I en bedömning av föreliggande arbetes validitet är det viktigt att ha detta i åtanke. – Samtidigt är undersökningens korpus, läroböcker i franska för den svenska marknaden, författad i den västerländska kulturkretsen för att brukas i densamma. Det innebär att vårt västerländska synsätt kan ses som anpassat till att analysera studiens korpus, något som kan ses som stärkande för arbetets validitet.

I fråga om reliabilitet, ställs frågan om vi mäter rätt på ett tillförlitligt sätt? Registrerar vi rollfigurerna under rätt kategori? – Grundläggande utgångspunkt för vårt studie är hur rollfigurerna presenteras och hur de med största sannolikhet tenderar att uppfattas av recipienten. I detta resonemang, som rör reliabiliteten av vår undersökningens kvalitativa del, önskar vi hänvisa till Denscombe. Han hävdar att inom den kvalitativa forskningen erkänner man att "forskaren själv är den viktigaste 'mätutrustningen' och att forskarens bakgrund,

värderingar, identitet och övertygelser har en avsevärd betydelse för beskaffenheten i den data som samlas in och analysen av data” (Denscombe, 2017, s. 344).

För att säkerställa undersökningens reliabilitet i den kvalitativa delen av vår undersökning kommer vi att registrera rollfigurerna under passande delkategori för bildmaterialet samt för textmaterialet. Den totala summan av rollfigurer i en delkategori divideras därefter med det totala antalet rollfigurer i kodningskategorin. Summan ger ett procenttal som möjliggör en jämförelse med andra delkategorier i sammanlärobok men även i förhållande till de andra läroböckerna som ingår i analysens korpus.

6. Resultat

I vår resultatsammanställning kommer vi att presentera varje lärobok var för sig och skilja på analys av bild- och textmaterial i enlighet med vårt kodningsschema.

6.1. Bilden av mannen i *Parlez français*

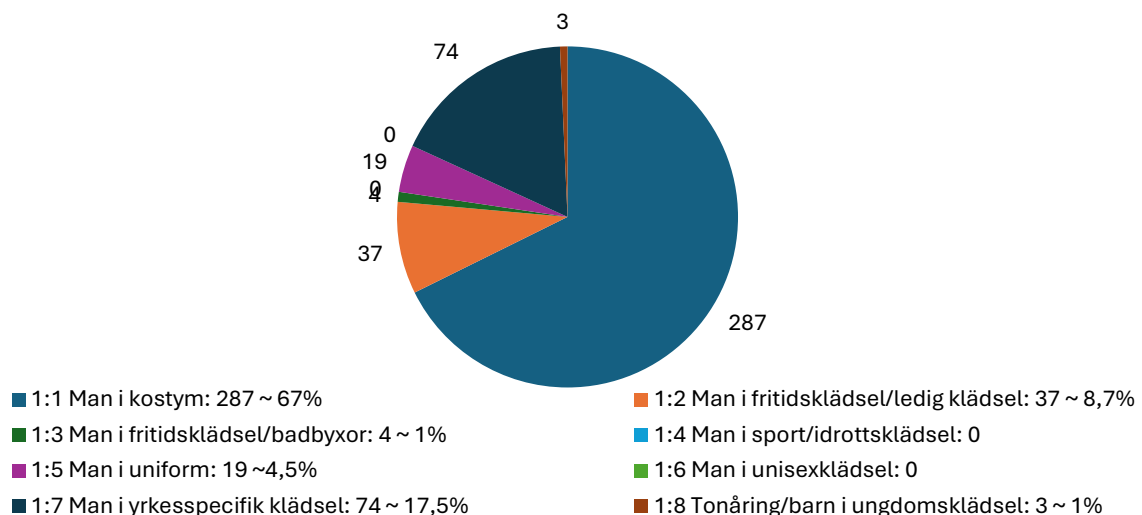
Parlez français (Davoust & Kumlien, 1969)

6.1.1 Bildmaterialet

Resultatet av analysen av bildmaterialet i läroboken *Parlez français* motsvarar totalt 424 rollfigurer vilket presenteras nedan i figur 3, där rollfigurernas klädsel analyseras (kodningskategori 1). Vårt resultat uppvisar ett iögonfallande flertal rollfigurer som är klädda i kostym. Av det totala antalet rollfigurer som registrerades kunde 287 sorteras under underkategorin för *man i kostym* vilket motsvarar 67% av samtliga rollfigurer. Därefter följer i storleksordning fallande *man i yrkesspecifik klädsel* (74 – 17,5%), *man i fritidsklädsel/ledig klädsel* (37 – 8,5%), *man i uniform* (19 – 4,5%) samt *tonåring/barn i ungdomsklädsel* (3 – 1%). Underkategorierna för *man i sport/idrottsklädsel* och *man i unisexkläder* saknar båda representation i det undersökta bildmaterialet. Värt att notera är att vi har betraktat uppknäppt skjorta, med eller utan jumper, som fritids- eller ledig klädsel. I fråga om rollfigurer i uniform, så betecknar detta flera olika typer av uniform. Det handlar exempelvis om poliser, kontrollörer och posttjänstemän. Servitörer har dock inordnats under kategorin för yrkesspecifik klädsel.

Figur 3

Läroboken *Parlez français* – kodningskategori 1: klädsel

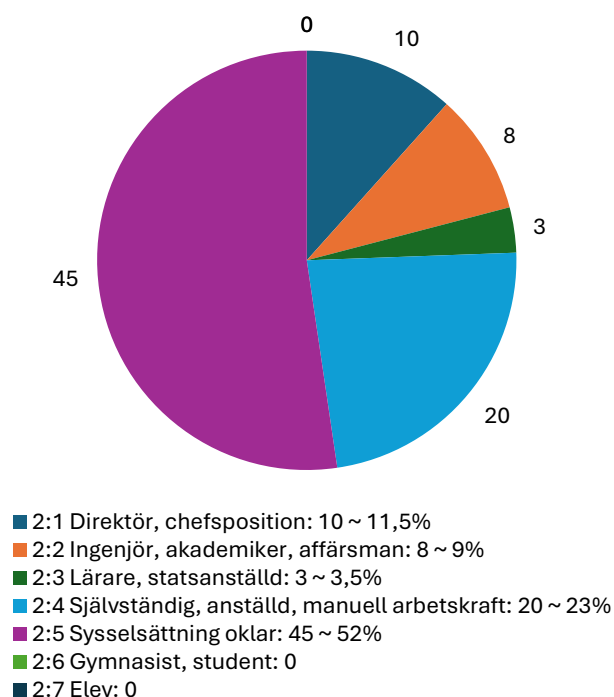

6.1.2 Textmaterialet

Resultatet av textanalysen är uppdelat i tre delkategorier i enlighet med vårt kodningsschema, *yrke/sysselsättning* (kodningskategori 2), *social roll* (kodningskategori 3) och *sexuell identitet* (kodningskategori 4). Det totala antalet rollfigurer som registrerats i textmaterialet uppgår totalt till 86 rollfigurer. När vi betraktar vårt resultat i delkategorin för *yrke/sysselsättning* (kodningskategori 2), vilket åskådliggörs i figur 4, kan vi uppmärksamma att flest rollfigurer kan föras till underkategorin för *sysselsättning oklar* med 45 rollfigurer, vilket motsvarar 52% av det totala antalet registrerade rollfigurer. Därefter följer i storleksordning fallande: *självständig/anställd/manuell arbetskraft* (45 ~ 23%), *direktör /chefsposition* (10 ~ 11,5%), *ingenjör/akademiker/affärsman* (8 ~ 9%) samt *lärare/statsanställd* (3 ~ 3,5%). I underkategorierna för *gymnasist/student* och *elev* kunde det inte registreras någon rollfigur. Resultatet att tyda kan vi uppmärksamma att över hälften av rollfigurerna inte med säkerhet föras till någon bestämd underkategori, det vill säga att deras yrke inte tydligt framgår i texten.

Figur 4

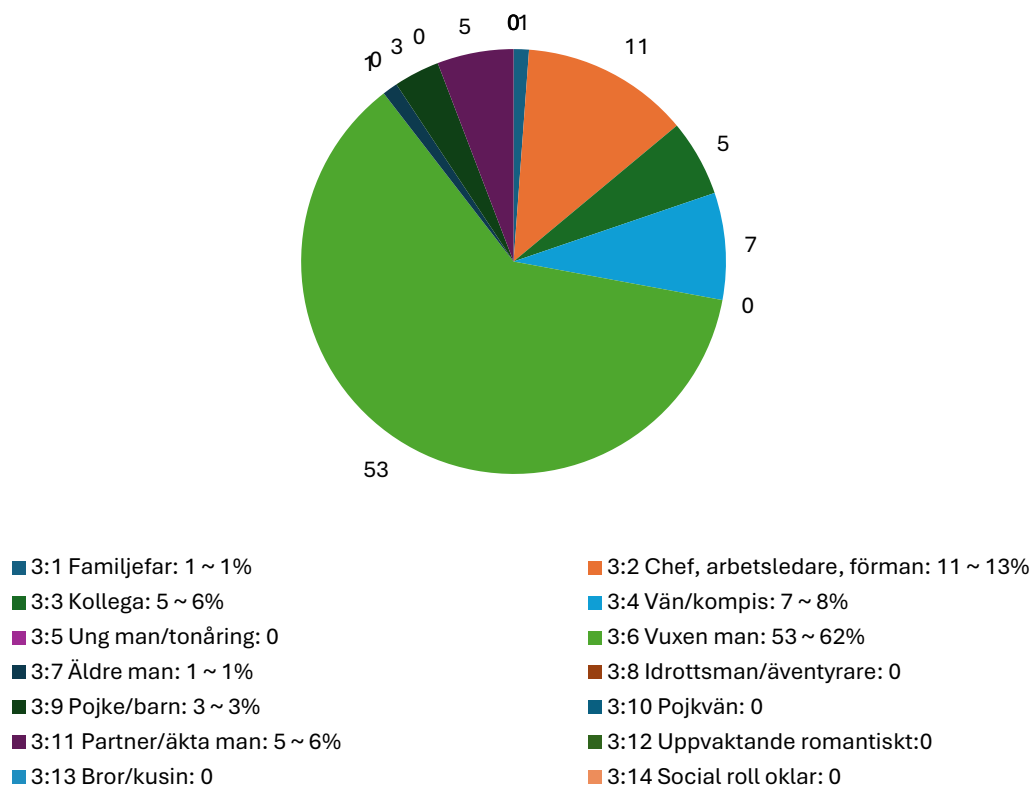
Läroboken *Parlez français* – kodningskategori 2: Yrke – sysselsättning

Hur rollfigurerna står i förhållande till sin omgivning analyseras och kategoriseras under delkategorin för *social roll* (kodningskategori 3). Resultatet, vilket åskådliggörs i figur 5, visar att de flesta rollfigurer inte med bestämdhet kan definieras, utan måste föras till underkategorin för *vuxen man* med 53 rollfigurer, vilket i förhållande till det sammanlagda antalet rollfigurer motsvarar avrundat 62%. Därefter följer i storleksordning fallande *chef/arbetsledare/förman* (11 ~ 13%), *vän/kompis* (7 ~ 8%), *kollega* (5 ~ 6%), *partner/äкта man* (5 ~ 6%), *pojke/barn* (3 ~ 3%) och slutligen de två kategorierna *familjefar* och *äldre man* som båda representeras av en rollfigur vardera vilket avrundat procentuellt motsvarar 1% av det totala antalet rollfigurer. Det är även viktigt att uppmärksamma de underkategorier som förblivit ”tomma”. Genom avsaknad av rollfigurer för dessa underkategorier visas även härigenom att lärobokens texter inte behandlar vissa typer av manliga rollfigurer. För detta läromedel är det *ung man/tonåring*, *bror/kusin*, *idrottsman/äventyrare*, *pojkvän* och *uppvaktande romantiskt* som förblir utan någon representation.

Figur 5

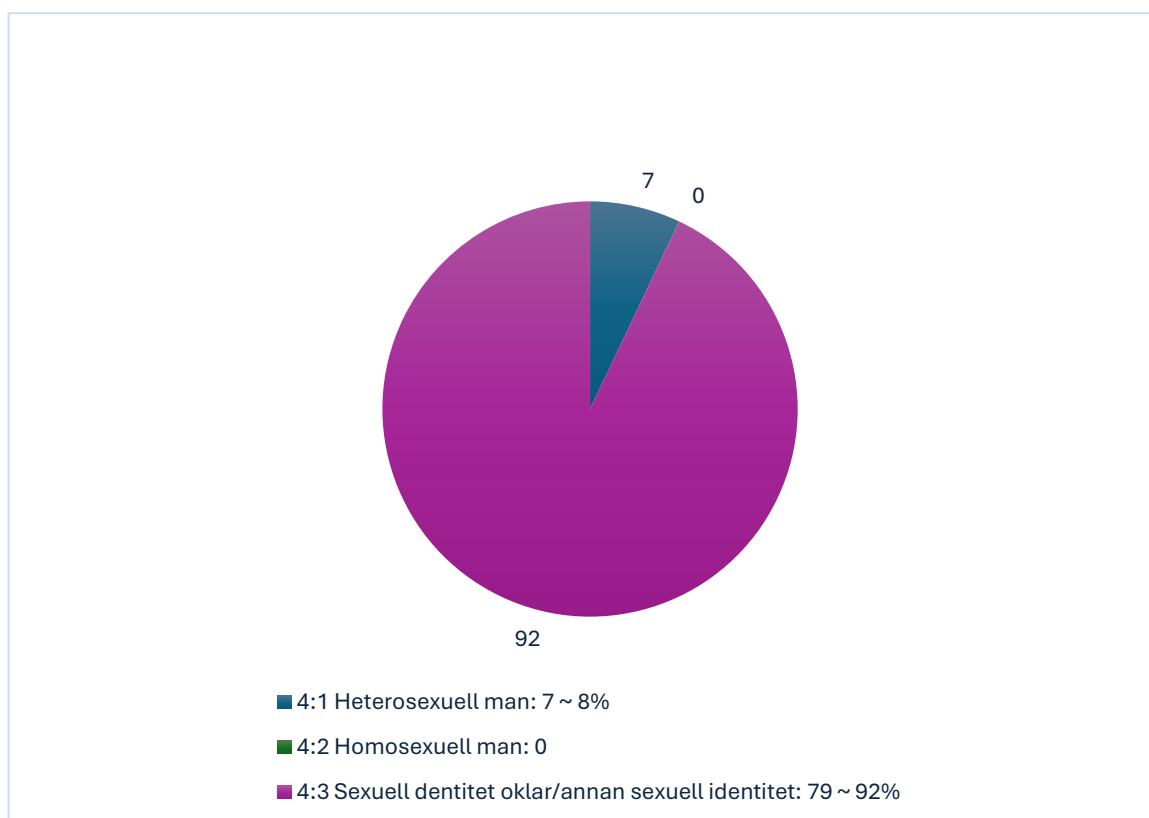
Läroboken *Parlez français* – kodningskategori 3: *social roll*

I delkategorin för *sexuell identitet* (kodningskategori 4), vilken visas i figur 6, kan vi konstatera att det stora flertalet, 79 rollfigurer förts till underkategorin för *sexuell identitet oklar/annan sexualitet*. Detta motsvarar procentuellt 92% av rollfigurerna. 7 rollfigurer kan i textmaterialet tydas vara *heterosexuella*, vilket motsvarar cirka 8% av rollfigurerna. Ingen av rollfigurerna kan tydas vara *homosexuell*.

Figur 6

Läroboken *Parlez français* – kodningskategori 4: *sexuell identitet*

6.1.3 Övergripande resultat *Parlez français*

Som vi nämnt ovan, så är *Parlez français* en lärobok där dialogen utgör den didaktiska kärnan. Med hjälp av ett rikt bildmaterial illustreras situationer och samtal genom vilka vi lär känna de olika rollfigurerna. Vissa av dessa förekommer endast vid ett tillfälle, medan andra återkommer upprepade gånger i flera dialoger. Exempelvis kan vi nämna den rollfigur som återkommer inte mindre än 16 gånger och som kan betraktas såsom en huvudfigur. Denne man är Monsieur Svensson, en svensk ingenjör som är på affärsresa i Paris. Genom honom tar vi del av vardagen utifrån den franska överklassens perspektiv. Bekantskapskretsen utgörs av direktörer, kollegor samt affärsmän och praktiska problem löses av kvinnliga sekreterare,

hotellpersonal och mekaniker. Denna tematiska uppbyggnad av läroboken påverkar vår analys såtillvida att vissa rollfigurer återkommer flera gånger även om de, som vi nämnt ovan, inte räknas mer än en gång. Det rör sig här även om Monsieur Svenssons vänner och bekanta. Tre av dessa sammanlagt tio rollfigurer är direktörer och äkta män samt tre av dem är affärsmän eller ingenjörer. De resterande fyra rollfigurerna framställs endast som välsituerade herremän utan information om deras familjeförhållanden. Betraktar vi våra analysresultat så kan vi fastställa att dessa rollfigurer kan inordnas under de kategorier som givit störst utslag i vår studie. Detta innebär att om dessa rollfigurer skulle räknas varje gång de förekommer, så skulle detta inte differentiera vårt resultat utan endast förstärka detta.

När vi betraktar våra resultat ovan kan vi observera att lärobokens tematiska innehåll tydligt återspeglas i vår analys av bild- och textmaterial. Den välsituerade mannen i kostym såsom rollfigur är kraftigt överrepresenterad i det undersökta bildmaterialet och det förekommer inga studenter, elever, äventyrare, tonåringar eller pojkvänner. Berättelserna präglas starkt av heteronormativa ideal och en patriarkal samhällsordning. Den idealiserade hegemoniska maskuliniteten (Connell, 2022, s. 115) återfinns i en rollfigur som förkroppsligas av den mäktige direktören. Hans ord väger tungt i samtal med kollegor, affärsmän och ingenjörer. Hans sekreterare utför hans order och hans hustru organiserar middagar för honom och hans vänner.

6.2 Bilden av mannen i *Tour de France*

Tour de France 1 (Heurlin & Kronlund, 1984)

Tour de France 2 (Heurlin & Kronlund, 1985)

Tour de France 3 (Heurlin & Kronlund, 1986)

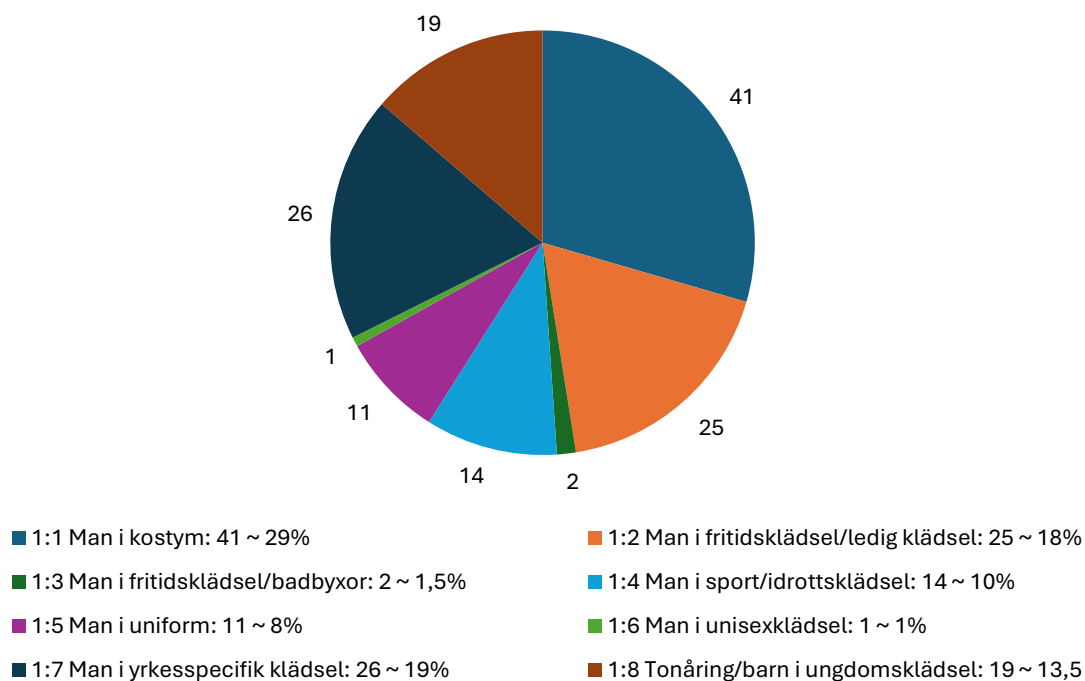
6.2.1 Bildmaterialet

Resultaten av bildanalysen av läroböckerna ur läromedlet *Tour de France*, vilket totalt omfattar 139 rollfigurer åskådliggörs i figur 7. Vi kan notera att vårt resultat uppvisar en relativt diversifierad bild av klädseln hos läroböckernas manliga rollfigurer (kodningskategori 1). Den största andelen kan dock föras till kategorin för *man i kostym* med 41 registrerade rollfigurer, vilket avrundat motsvarar 29% av det totala antalet rollfigurer i bildmaterialet. Därefter kommer följande kategorier i fallande storlek: *man i yrkesspecifik klädsel* (26 ~ 19%), *man i fritidsklädsel/ledig klädsel* (25 ~ 18%), *tonåring/barn i ungdomsklädsel* (19 ~ 13,5%), *man i*

sport/idrottskläder (14 ~ 10%), man i uniform (11 ~ 8%), man i fritidskläder/badbyxor (2 ~ 1,5%) och slutligen underkategorin för man i unisexkläder med en registrerad rollfigur vilket avrundat motsvarar 1,5%.

Figur 7

Läroboken *Tour de France* – kodningskategori 1: klädsel

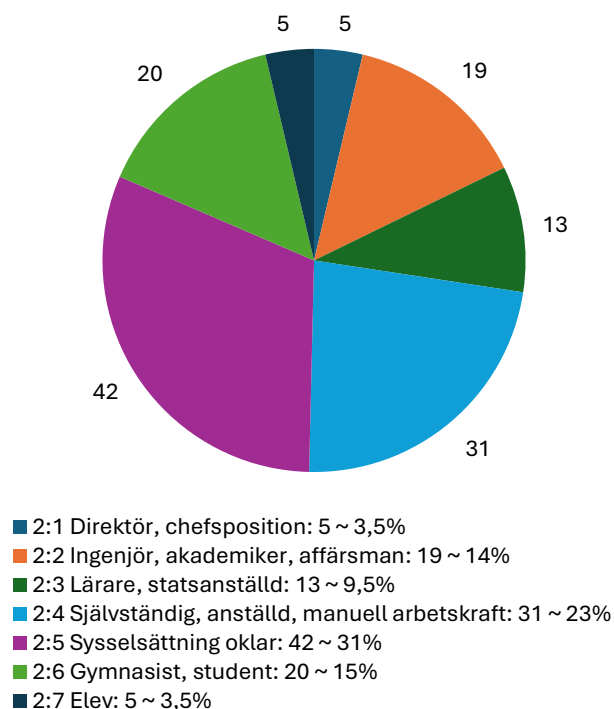

6.2.2 Textmaterialet

I analysen av textmaterialet, vilket totalt omfattar 135 rollfigurer, har vi i delkategorin *yrke/sysselsättning* (kodningskategori 2), vars resultat visas i figur 8, funnit att de flesta rollfigurer förekommer i texten utan anknytning till ett visst yrke. Sålunda har de förts till underkategorin för *sysselsättning oklar*. Antalet rollfigurer som saknar specificerad yrkestillhörighet är 42, vilket avrundat motsvarar 31% av samtliga registrerade rollfigurer. Andelen rollfigurer i de övriga underkategorierna är i fallande storleksordning: *självständig/anställd/manuell arbetskraft* (31 ~ 23%), *gymnasist/student* (20 ~ 15%), *ingenjör/akademiker/affärsman* (19 ~ 14%), *lärare/statsanställd* (13 ~ 9,5%) och slutligen underkategorierna för *direktör/chefsposition* och *elev* i vilka 5 rollfigurer kunnat registreras i vardera, ett antal som motsvarar 3,5% av det totala antalet rollfigurer.

Figur 8

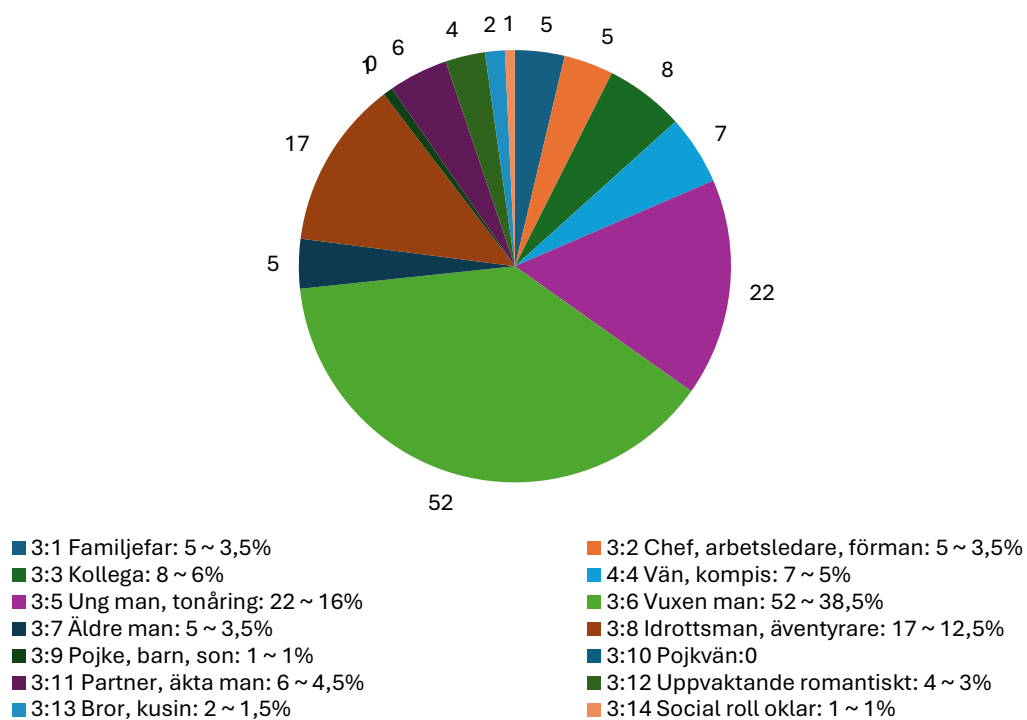
Läroboken *Tour de France* – kodningskategori 2: yrke/sysselsättning

I delkategorin för *social roll* (kodningskategori 3) vars resultat visas i figur 9, kan vi observera att den största andelen rollfigurer förekommer i texterna endast i rollen som *vuxen man* (52 ~ 38,5%). Antalet/andelen rollfigurer i de övriga underkategorierna är i fallande storleksordning: *ung man/tonåring* (22 ~ 16%), *idrottsman/äventyrare* (17 ~ 12,5%), *kollega* (8 ~ 6%), *vän/kompis* (7 ~ 5%), *partner/äktamän* (6 ~ 4,5%), *familjefar, äldre man, chef/arbetsledare/förman* (5 ~ 3,5% vardera), *bror/kusin* (2 ~ 1,5%) och slutligen de båda underkategorierna för *pojke/barn/son* samt *social roll oklar* med en rollfigur vardera, vilket avrundat motsvarar 1%. Ingen av rollfigurerna kan föras till underkategorin för *pojkvän*.

Figur 9

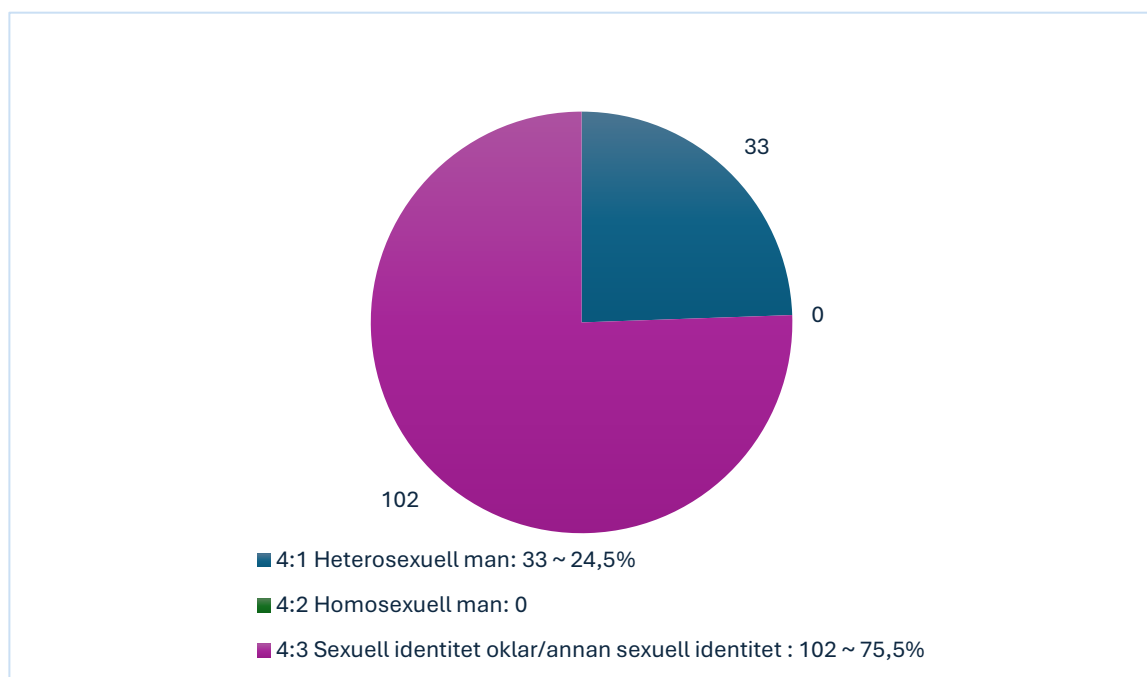
Läroboken *Tour de France* – kodningskategori 3: *social roll*

I delkategorin för *sexuell identitet* (kodningskategori 4), vilken visas i figur 10, kan vi konstatera att tre fjärdedelar av rollfigurerna inte uppvisar tydliga tecken på sexuell identitet. Det vill säga 102 rollfigurer registrerades i underkategorin för *sexuell identitet oklar/annan sexuell identitet*, vilket motsvarar 75,5% av det totala antalet rollfigurer. 33 rollfigurer kunde föras till kategorin för *heterosexuell man* vilket avrundat motsvarar 24,5% och ingen rollfigur kunde tolkas vara *homosexuell man*.

Figur 10

Läroboken *Tour de France* – kodningskategori 4: *sexuell identitet*

6.2.3 Övergripande resultat *Tour de France*

Den första läroboken i serien använder sig inledningsvis av dialogen som dominerande textgenre. Här lär vi känna ett flertal rollfigurer som förekommer ett flertal gånger i olika korta samtalsituationer. Det rör sig om tio unga män eller tonåringar som sammanlagt förekommer 40 gånger samt två fäder som tillsammans förekommer 9 gånger. Skulle dessa rollfigurer räknas varje gång de förekommer, så skulle vårt analysresultat modifieras något och förstärka de två nämnda kategorierna.

I bildmaterialet kan vi notera att rollfigurerna fördelas med större spridning på de olika kategorierna. I texterna fördelas rollfigurerna relativt jämnt på de olika kategorierna, varvid de

kategorierna med flest antal rollfigurer: *sysselsättning oklar* och *vuxen man* mestadels återspeglar de rollfigurer som endast nämns med personnamn.

Dessa tre läroböcker i serien *Tour de France* har ett rikt och differentierat tematiskt innehåll. Författarna har ambitionen att spegla det franska samhället ur ett mångfacetterat perspektiv, där de bland annat tematiserar olika samhällsklasser, politiska åsikter, ungdomsrörelser, konst, litteratur och historia.

Intressant att notera är att även om läroböckerna inte innehåller någon rollfigur som tydligt beskrivs som homosexuell eller icke heterosexuell, så nämns transvestiter två gånger. I *Tour de France 2* nämns att Mona Lisa eventuellt kunde ha varit en ung transvestit (Heurlin & Kronlund, 1985, s. 60). I en annan text senare i läroboken, beskrivs hur transvestiter och socialt svaga tillbringar nätterna i en nattöppen restaurant i Pigalle (Heurlin & Kronlund, 1985, s. 70). Det senare exemplet är intressant, då transsexuella män härigenom uppmärksammas såsom en social grupp. Med tanke på att läroboken skrevs i mitten på 1980-talet och i första hand riktar sig till gymnasieelever, framstår denna socialrealism som progressiv.

Andra texter i läroböckerna speglar å andra sidan traditionella heteronormativa genusföreställningar. Exempelvis kan nämnas Monsieur Cartier, en belgisk familjefar, som älskar sin hustrus goda mat och är stor och stark, - en riktig manlig familjefar (Heurlin & Kronlund, 1984, s. 24–25). En annan text där en normativ uppfattning av den manliga könsrollen blir tydlig är berättelsen om det första mötet mellan den lille pojken Alain och hans mammas nye pojkvän Vincent (Heurlin & Kronlund, 1986, s. 53). Mammans nye partner beskrivs som stor och muskulös. Han presenterar bevis på att vara en ”riktig man” och motsvarar sålunda på flera sätt de normativa föreställningarna av maskulinitet och virilitet (Rivoal, 2017, s. 144). Berättelsen skildrar hur Vincent och Alain tillbringar eftermiddagen tillsammans. Efter att Vincent inledningsvis har bevisat sin styrka för Alain genom att hålla tillbaka en bil som ska köra i väg, tar han med honom till sina kompisar i kvarterskaféet. Här introduceras Alain i samvaron ”män emellan”, något som tydligt illustrerar hur han fostras in i en genusordning med den starka hegemoniska maskuliniteten som norm (Josefsson, 2007, s.5). Förutom dessa två representationer av ”riktiga män”, Monsieur Cartier och Vincent, presenteras i läroböckerna *Tour de France* även en annan typ av hegemonisk maskulinitet, nämligen genom elitidrottaren. Vi lär känna denna rollfigur i en text som beskriver den inre monologen hos en tävlingscyklist (Heurlin & Kronlund, 1985, s. 39). Den unge starke idrottsmannen kämpar mot smärta och trötthet men han kämpar vidare och viljan ger honom styrkan att segra. Även denna

rollfigur återspeglar en idealisering av manlighet och styrka. Ur en normativ förståelse av manlighet uppfyller rollfiguren på många sätt de kriterier som definierar en ”riktig man” och denna idealisering kan sålunda tydas såsom ett uttryck för virilitet som norm (Rivoal, 2017, s. 144).

För att återkoppla till det vi nämnde inledningsvis, – den stereotypa uppfattningen att franska språket uppfattas som ”flickornas språkval”, kan vi nämna två texter ur *Tour de France 2* som ur ett heteronormativt synsätt direkt riktar sig till flickor. I den första texten: L’art de draguer un (jeune) homme (konsten att flirta med en (ung) man [min översättning], Heurlin & Kronlund, 1985, s. 24) ges praktiska råd hur en flicka kan visa en man att hon är intresserad utan att verka för angelägen. I den andra texten: L’art de se débarasser d’un dragueur (konsten att göra sig av med en flirtare [min översättning], Heurlin & Kronlund, 1985, s. 24) ges råd hur blonda flickor bör förhålla sig gentemot efterhängsna förälskade fransmän. I fråga om dessa texter endast vänder sig till flickor och inte till pojkar, kan vi genom adjektivets feminina form sluta oss till att texterna riktar sig till flickor: ”Si vous êtes blonde, il vous demande [...] si vous n’avez pas l’air d’une étrangère” (Om ni är blond frågar han er [...] om ni inte ser ut som en utländska [min översättning], Heurlin & Kronlund, 1985, s. 24) Det kan betraktas som uppseendeväckande hur dessa texter bygger på, men även de facto förstärker, stereotypa föreställningar om unga flickors upplevelser i Frankrike och om hur franska män betar sig. Det är dessutom värt att notera att motsvarande texter som riktar sig till pojkar saknas. Detta visar tydligt att författarna i första hand uppfattar flickor som läroböckernas primära målgrupp.

6.3. Bilden av mannen i *La Nouvelle Chouette*

La Nouvelle Chouette B (Vaderlind et al., 2002)

La Nouvelle Chouette C (Vaderlind et al., 2003)

La Nouvelle Chouette D (Vaderlind et al., 2004)

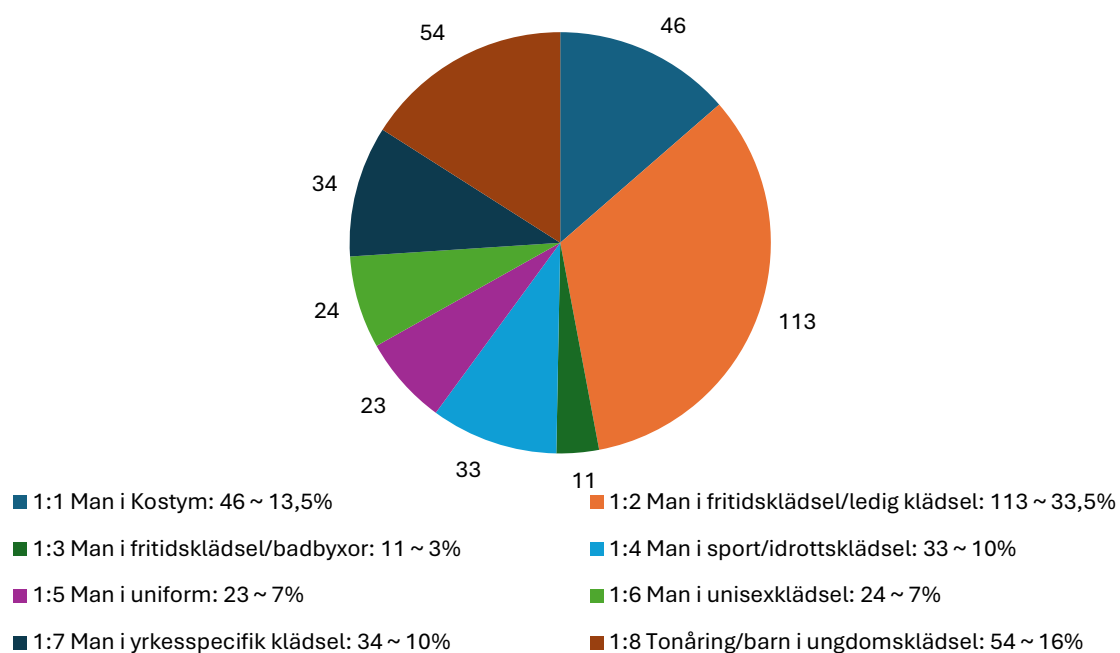
6.3.1 Bildmaterialet

I bildmaterialet från läroböckerna ur läromedlet *La nouvelle Chouette* har vi totalt kunnat registrera 338 rollfigurer. I figur 11 åskådliggörs resultaten i delkategorin för klädsel (kodningskategori 1). Vi kan här tydligt observera att det största antalet rollfigurer kan föras till kategorin för *man i fritidsklädsel/ledig klädsel* med 113 rollfigurer, vilket avrundat motsvarar

33,5% av det totala antalet rollfigurer. Resultaten för de andra underkategorierna i fallande storleksordning är: *tonåring/barn i ungdomsklädsel* (54 ~ 16%), *man i kostym* (46 ~ 13,5%), *man i yrkesspecifik klädsel* (34 ~ 10%), *man i sport/idrottsklädsel* (33 ~ 10%), *man i unisexklädsel* (24 ~ 7%), *man i uniform* (23 ~ 7%) och *man i fritidsklädsel/badbyxor* (11 ~ 3%).

Figur 11

Läroboken *La Nouvelle Chouette* – kodningskategori 1 : klädsel

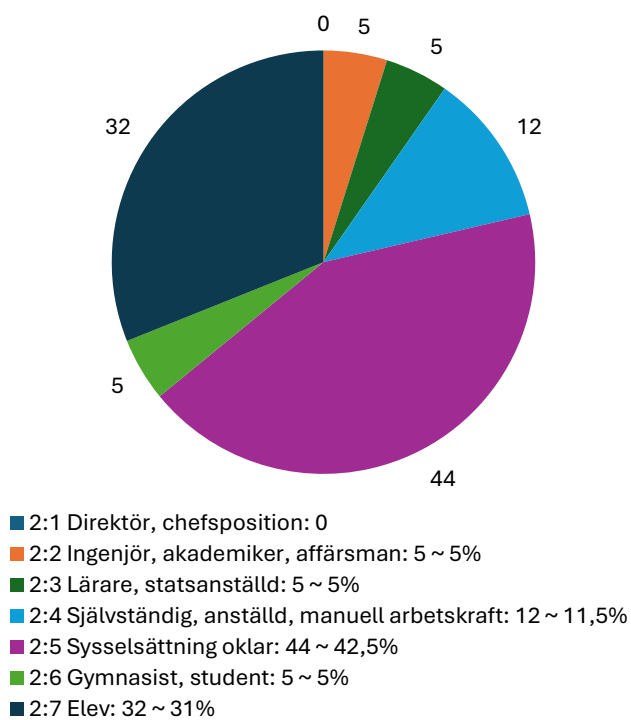

6.3.2 Textmaterialet

Totalt har vi i textmaterialet ur *La Nouvelle Chouette* kunnat registrera 103 rollfigurer. I delkategorin för yrke/sysselsättning (kodningskategori 2) vars resultat visas i figur 12, kan vi notera att de flesta rollfigurerna förekommer i texterna utan anknytning till en arbetssituation. 44 rollfigurer har noterats i underkategorin för *sysselsättning oklar*, vilket avrundat motsvarar 42,5% av det totala antalet rollfigurer. Resultaten för de andra underkategorierna är i fallande ordning: *elev* (32 ~ 31%), *självständig/anställd/manuell arbetskraft* (12 ~ 11,5%) samt *ingenjör / akademiker /affärsman, lärare/statsanställd, gymnasist/student* (5 ~ 5% vardera). I underkategorin för *direktör /chefsposition* kunde vi inte registrera någon rollfigur.

Figur 12

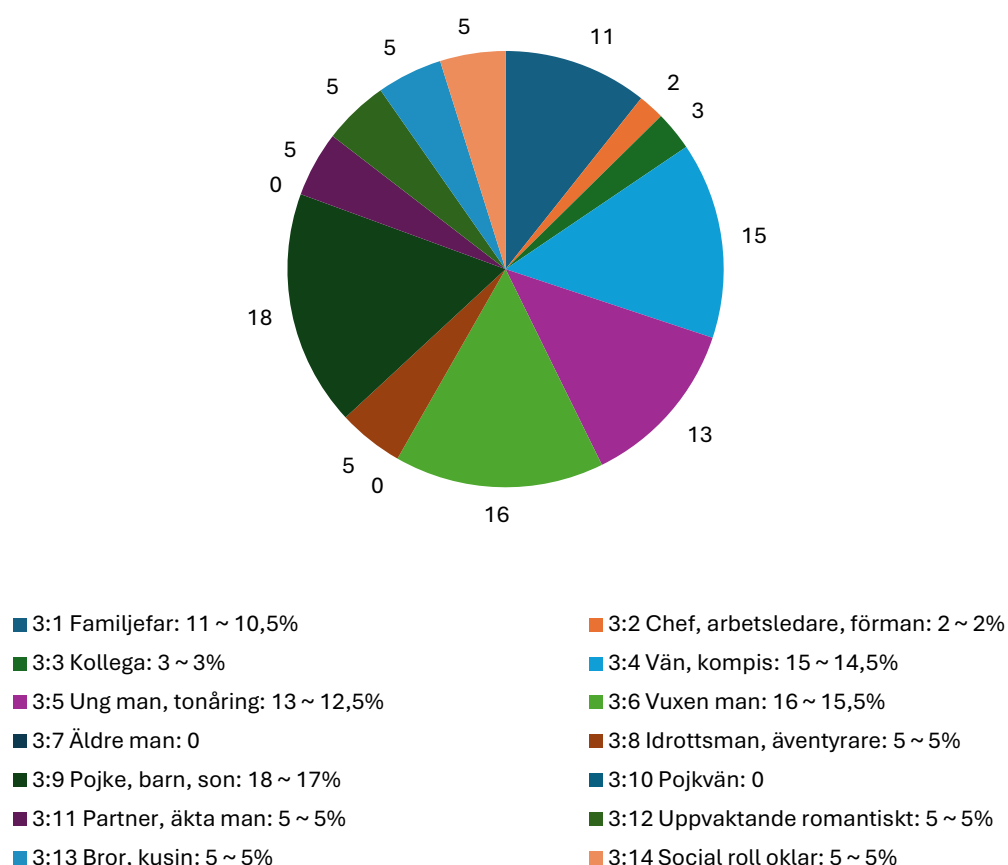
Läroboken *La Nouvelle Chouette* – kodningskategori 2: yrke/sysselsättning

Delkategorin för social roll (kodningskategori 3) uppvisar en relativ stor spridning på de olika underkategorierna, vilket åskådliggörs i figur 13. Vi kan se att fyra underkategorier är till antalet relativt likt representerade: *pojke/barn/son* (18 ~ 17%), *vuxen man* (16 ~ 15,5%), *vän/kompis* (15 ~ 14,5%), *ung man/tonåring* (13 ~ 12,5%) samt *familjefar* (11 ~ 10,5%). Fem av de resterande underkategorierna har samtliga ett likt antal registrerade rollfigurer. Dessa är: *partner/äкта man* (5 ~ 5%), *bror/kusin* (5 ~ 5%), *idrottsman/äventyrare* (5 ~ 5%), *uppvaktande romantiskt* (5 ~ 5%) samt underkategorin för *social roll oklar* (5 ~ 5%). De övriga i storleksordning fallande är: *kollega* (3 ~ 3%), *chef/arbetsledare/förman* (2 ~ 2%) samt underkategorierna för *kollega* och *pojkvän*, vilka båda saknar registrerade rollfigurer.

Figur 13

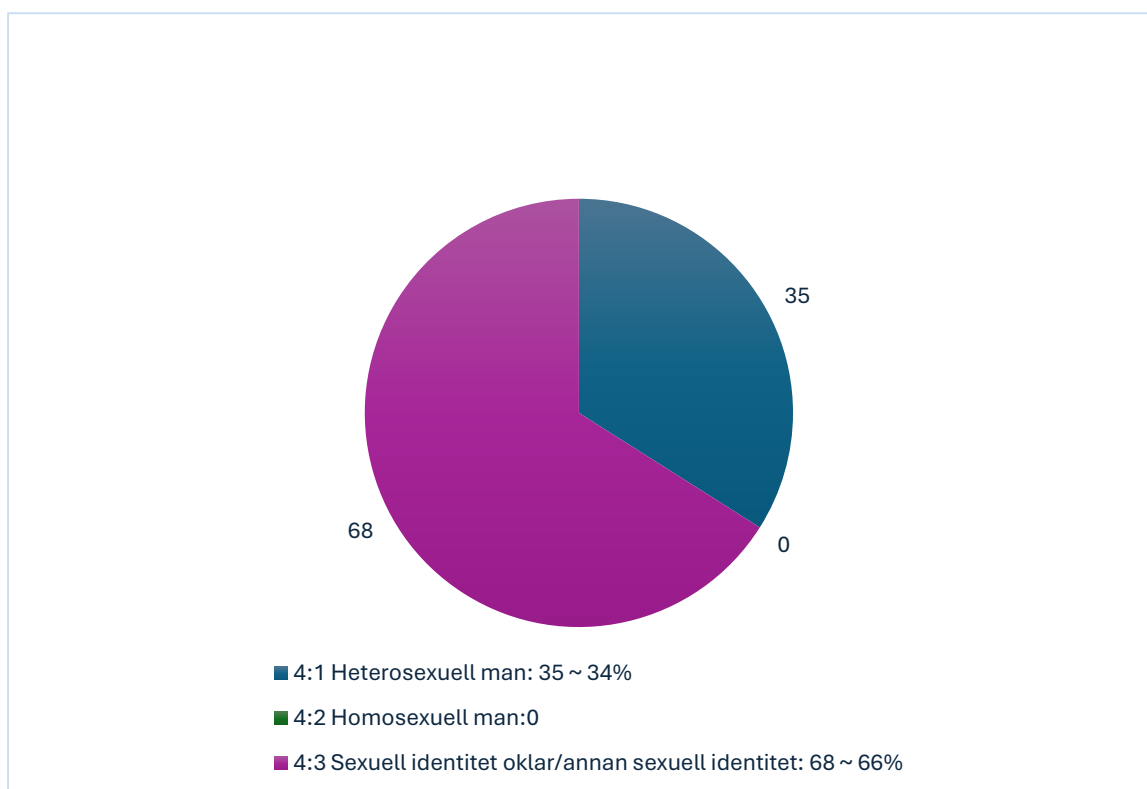
Läroboken *La Nouvelle Chouette* – kodningskategori 3 : social roll

Resultatet för delkategorin för sexuell identitet (kodningskategori 4), vilket åskådliggörs i figur 14, visar att väl två tredjedelar av de registrerade rollfigurerna förts till underkategorin för *sexuell identitet oklar/ annan sexuell identitet* (68 ~ 66%). Underkategorin för *heterosexuell man* förtecknar 35 rollfigurer, vilket avrundat procentuellt motsvarar 34% av det totala antalet rollfigurer. Ingen rollfigur kunde tydas vara *homosexuell*.

Figur 14

Läroboken *La Nouvelle Chouette* – kodningskategori 4: sexuell identitet

6.3.3 Övergripande resultat *La Nouvelle Chouette*

Till skillnad från textböckerna ur de föregående läromedlen, så återkommer inte rollfigurerna i samma utsträckning i flera olika dialoger i *La Nouvelle Chouette*. Detta innebär en minskad felmarginal och ökad validitet för vår analys. Den höga andelen unga män i fritidsklädsel, vars identitet är oklar kan förklaras med läroböckernas rika illustrationer. Exempelvis kan vi nämna en bild som illustrerar en sångtext vars titel är ”Le sportif” (Den sportlige [min översättning], Vaderlind et.al, 2002, s. 41). På bilden kan vi räkna inte mindre än sex unga män som utför olika sportarter. Till skillnad från texternas rollfigurer som definieras genom interaktion och beskrivning, så manifesteras bildmaterialets rollfigurer endast genom att de avbildas. Detta innebär att vi bör inkludera även dessa rollfigurer i vår bildanalys, även om de inte återspeglas i texterna.

Som redan nämnts, så riktar sig dessa läroböcker till elever i grundskolans sista klasser, vilket återspeglas i det tematiska innehållet samt i böckernas illustrationer. Författarna fokuserar på situationer, tankar och problem ur högstadieungdomars vardag i texter med tonåringar som centrala rollfigurer. I fråga om manliga rollfigurer så har exempelvis *direktören* som yrke helt försvunnit. Den rollfigur som tydligast framträder såsom en idealiserad maskulinitet är *äventyraren* (Vaderlind et al., 2004, s. 36). I en text lär vi känna en fasadklättrare, som likt Spindelmannen klättrar uppför skyskrapornas glasfasader. Rollfigurens kraft och till synes omänskliga mod väcker beundran och bekräftar en idealiserad normativ bild av manlighet och återspeglar virilitet som norm.

6.4. Bilden av mannen i *Chez nous*

Chez nous 2 (Wilhelmsson, et al., 2011)

Chez nous 2 (Hirsch, et al., 2012)

Chez nous 2 (Hirsch, et al., 2013)

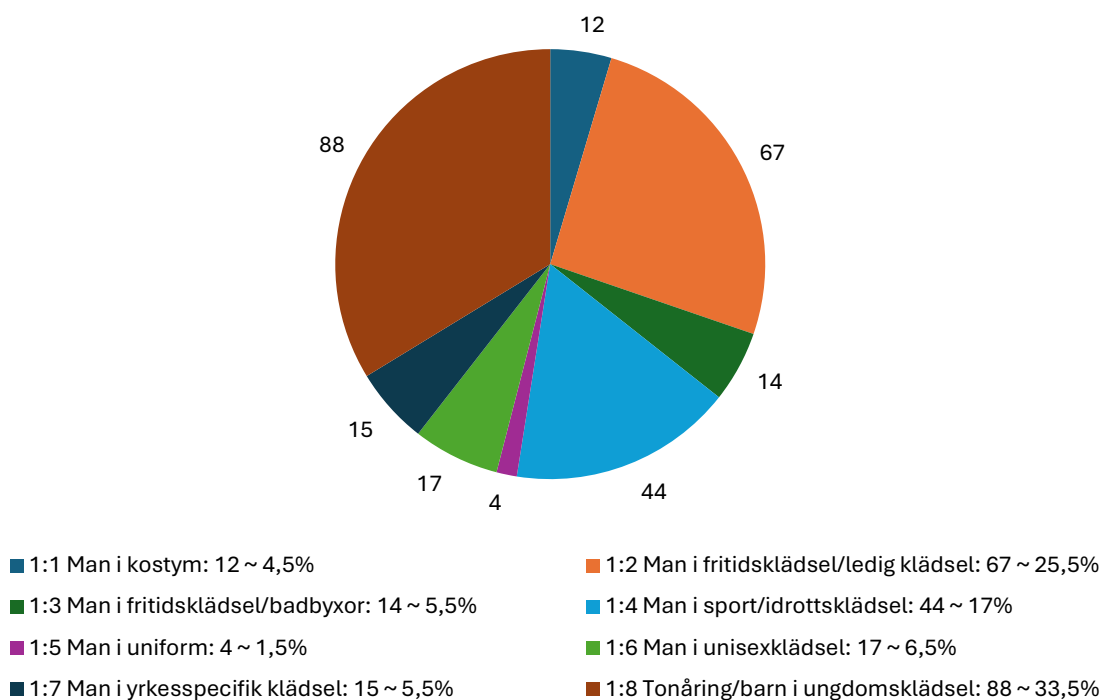
6.4.1 Bildmaterialet

I läroböckerna ur läromedlet *Chez nous* har vi totalt kunnat registrera 261 rollfigurer. Resultaten av bildanalysen, vilket åskådliggörs i figur 15, visar en relativt tydlig tendens att spegla en fritidsinriktad klädsel hos läroböckernas manliga rollfigurer (kodningskategori 1). De tre underkategorierna med flest antal rollfigurer, tonåring/barn i ungdomsklädsel (88 ~ 33,5%), man i fritidsklädsel/ledig klädsel (67 ~ 25,5%) och man i sport/idrottsklädsel (44 ~ 17%)

motsvarar tillsammans 76% av det totala antalet registrerade rollfigurer. De resterande underkategorierna uppvisar i fallande storleksordning: Man i unisexklädsel (17 ~ 6,5%), man i yrkesspecifik klädsel (15 ~ 5,5%), man i fritidsklädsel/badbyxor (14 ~ 5,5%), man i kostym (12 ~ 4,5%) samt man i uniform (4 ~ 1,5%).

Figur 15

Läroboken *Chez nous* – kodningskategori 1:

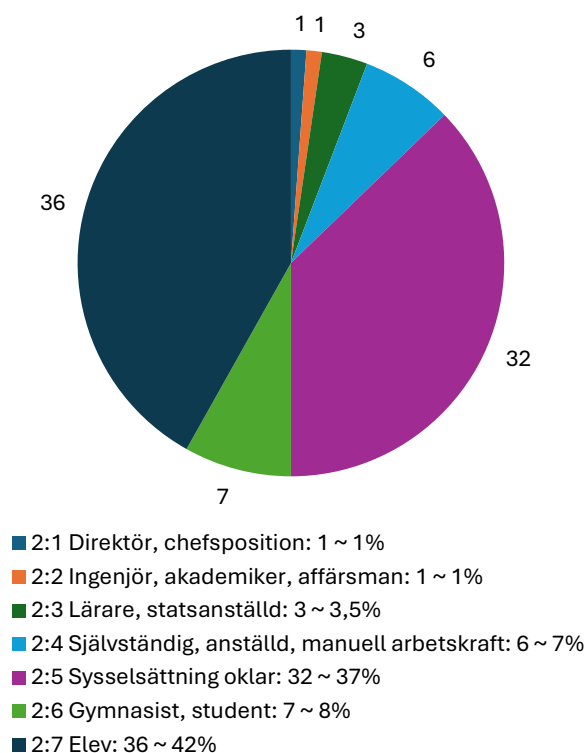

6.4.2 Textmaterialet

I analysen av textmaterialet har vi totalt kunnat registrera 86 rollfigurer. I delkategorin *yrke/sysselsättning* (kodningskategori 2), vars resultat visas i figur 16, har vi funnit att underkategorin för *elever* har flest antal rollfigurer (36 ~ 42%). Antalet rollfigurer i de övriga underkategorierna är i fallande storleksordning: *sysselsättning oklar* (32 ~ 37%) *gymnasist/student* (7 ~ 8%), *självständig/anställd/ manuell arbetskraft* (6 ~ 7%) samt *lärare/statsanställd* (3 ~ 3,5%). De båda underkategorierna för *direktör/chefsposition* och *ingenjör/akademiker/affärsman* kan båda endast registrera 1 rollfigur vardera, vilket avrundat motsvarar 1% av det totala antalet rollfigurer.

Figur 16

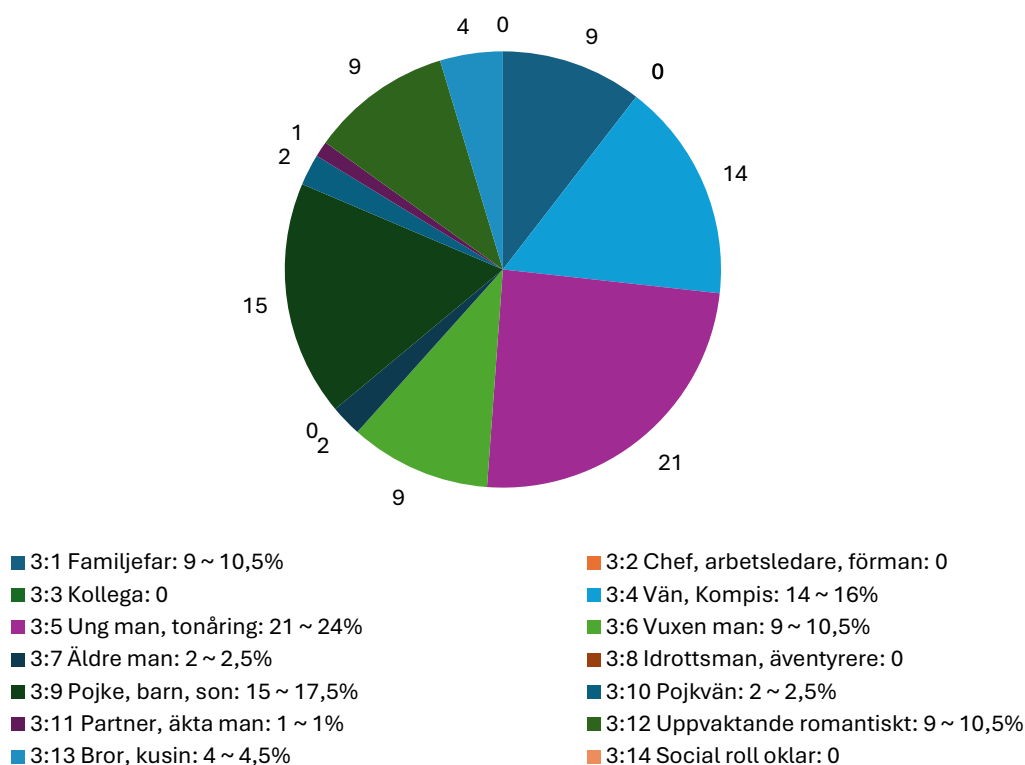
Läroboken *Chez nous* – kodningskategori 2: *yrke/sysselsättning*

Delkategorin för social roll (kodningskategori 3), vars resultat visas i figur 17, uppvisar en viss tendens att till fördel spegla yngre manliga rollfigurer. Faktum att de två underkategorierna med flest antal rollfigurer är: ung man/tonåring (21 ~ 24%) och pojke/barn/son (15 ~ 17,5%) tyder på detta. I de övriga underkategorierna kan vi notera följande antal rollfigurer: vän/kompis (14 ~ 16%), familjefar (9 ~ 10,5%), vuxen man (9 ~ 10,5%), uppvaktande romantiskt (9 ~ 10,5%), bror/kusin (4 ~ 4,5%) samt äldre man och pojkvän som båda registrerar två rollfigurer vilket motsvarar 2,5% av det totala antalet rollfigurer. Underkategorierna för social roll oklar, idrottsman/äventyrare samt kollega saknar registrerade rollfigurer.

Figur 17

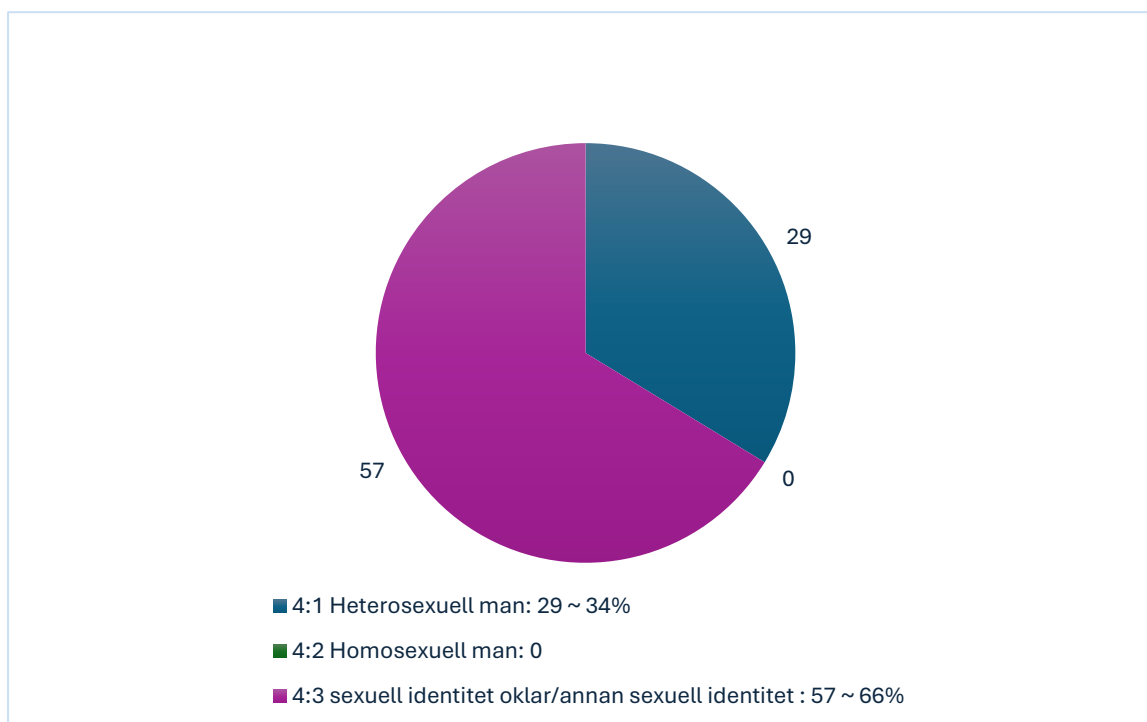
Läroboken *Chez nous* – kodningskategori 3: social roll

I delkategorin för *sexuell identitet* (kodningskategori 4), vilken visas i figur 18, kan vi konstatera två tredjedelar av rollfigurerna inte uppvisar tydliga tecken på sexuell identitet. Det vill säga 57 rollfigurer registrerades i underkategorin för *sexuell identitet oklar/annan sexuell identitet*, vilket motsvarar 66% av det totala antalet rollfigurer. 29 rollfigurer kunde föras till kategorin för *heterosexuell man* vilket avrundat motsvarar 34% och ingen rollfigur kunde tolkas vara *homosexuell man*.

Figur 18

Läroboken *Chez nous* – kodningskategori 4: *sexuell identitet*

6.4.3 Övergripande resultat *Chez nous*

Chez nous motsvarar i stor utsträckning, både i utformning och i koncept, läromedlet *La Nouvelle Chouette*. Vad gäller vår analys av läroböckernas rollfigurer, så kan vi konstatera att tre av dem återkommer vid flera tillfällen. Två av dem är elever och de återkommer sammanräknat tolv gånger, men räknas utav tidigare nämnda grunder bara en gång vardera. En rollfigur, *Maxime* förekommer åtta gånger men genomgår en personlig utveckling och växlar således profil. Från att ha varit en elev, tonåring med oklar identitet vid tre tillfällen i läroboken (Wilhelmsson et al., 2011, s. 10, 40, 90), så berättas längre fram hur han förälskar sig i flickan *Cloé* (Wilhelmsson et al., 2011, s. 53). I enlighet med vårt kodningsschema, måste han därefter såsom rollfigur räknas som heterosexuell elev som uppvaktar romantiskt (Wilhelmsson et al.,

2011, s. 58, 60, 70, 72). När vi betraktar resultatet av vår analys ovan så kan vi, framför allt i kategorin *Social roll*, uppmärksamma en relativ stor spridning med mindre utslag i de olika kategorierna. Det betyder att om vi skulle registrera rollfiguren *Maxime* upprepade gånger, skulle detta få en mer märkbar effekt. Det vill säga att det skulle ge ett förhållandevis större utslag i delkategorier med mindre antal representationer. Detta betyder att i detta fall skulle vårt slutliga resultat komma att förändras något.

När vi övergripande betraktar de manliga rollfigurerna i dessa läroböcker, kan vi notera att de yngre rollfigurerna är överrepresenterade i förhållande till vuxna rollfigurer. Betraktar vi kategorin *Social roll*, blir detta tydligt. 21 representationer av vuxna män (*Familjefar: 9, Vuxen man: 9, Äldre man: 2, Partner, äkta man: 1*) kan jämföras med 61 representationer av barn och ungdomar (*Vän, kompis: 14, Ung man tonåring: 21, Pojke, barn, son: 15, Pojkvän: 2, Uppvaktande romantiskt: 9, Bror, kusin: 4*). Kategorin *Uppvaktande romantiskt*, signalerar inte direkt rollfigurens ålder men i de undersökta läroböckerna är det endast ungdomar eller tonåringar som kan registreras i denna indelningsgrupp.

När vi analyserar huruvida en norm för manlighet, det vill säga en idealiserad maskulinitet, presenteras eller propageras i dessa läroböcker, kan vi uppmärksamma att den vuxna hegemoniska maskuliniteten föga tematiseras eller direkt återspeglas (Connell, 2022, s.115). Vid tre tillfällen nämns fotboll i texten och illustreras med tillhörande bild på ett fotbollslag (Hirsch et al., 2012, s. 55, 69; Hirsch et al., 2013, s. 35) samt vid 2 tillfällen visas bilder på unga kända manliga sångare (Hirsch et al., 2012, s. 77; Hirsch et al., 2013, s. 58). Dessa sångare är verkliga personer och har inte registrerats i vår analys, men deras foto kan dock sägas representera en manlig förebild.

Det närmsta vi kommer en presentation av en normativt idealiserad maskulinitet i dessa läroböcker är en sida där en avklädd ung man visas. Med hjälp av linjer till olika ställen på mannens kropp, illustreras namn på kroppens olika delar (Hirsch et al., 2012, s. 71). Mannen är ung och muskulös och endast iförd ett par boxershorts. Förutom en detaljerad bild av ansiktet avbildas han även framifrån och bakifrån. Värt att notera är att även "les fesses" (dvs. hans skinkor [min översättning]) namnges och visas med ett streck till hans kropp. Den unga vältränade manliga kroppen framställs, exponeras, på ett idealiserande sätt och vi frågar oss varför författarna väljer just denna bild? Varför är mannen på bilden utan kläder? En gammal man i fritidskläder, en medelålders kvinna i uniform eller ett barn i t-shirt och kjol skulle likaså kunnat illustrera samma sak. Låt oss anta att författarna i stället valt en bild på en ung kvinna i

bikini. Skulle det ha betraktats som etiskt försvarbart att med ett streck dra uppmärksamheten till hennes skinkor? En undersökning av varför det är kulturellt accepterat att exponera den manliga kroppen och inte den kvinnliga, är en frågeställning som inte ryms inom ramen för detta arbete, även om frågan tangerar idealiserandet och firandet av virilitetsnormen (Rivoal, 2017, s. 144).

7 Analys och diskussion

Genom att studera hur olika rollfigurer presenteras i läroböcker ur fyra läroboksserier, vilka kan betraktas såsom representanter för olika generationer av läroböcker i franska, har vi analyserat hur bilden av mannen och manlighet förändrats över tid. Vi har i vårt arbete valt att skilja på analys av bild- och textmaterial för att på så sätt kunna öka validiteten av vår analys.

7.1 Bildmaterialet

Det ter sig relativt osäkert att kunna ”läsa” en rollfigur utifrån en bild. Här blir åskådarens egna normer och erfarenheter mycket påtagliga. Vad är det vi ser? Med vilka ”glasögon” betraktar vi? För att återknyta till det resonemang som vi fört ovan, så förblir vi präglade av vår västerländska kulturkrets vilket färgar av sig på vår analys. Eriksson (2009) uttrycker detta på följande vis: ”Det är dock viktigt att komma ihåg att en bild i sig inte innehåller någon information. Det är vår erfarenhet av att tyda mänskliga ansikten som gör att vi kan tolka” (Eriksson 2009, s. 26). Yvonne Eriksson (2009) definierar bilden såsom ”en samlingsterm för visuella representationer” (Eriksson, 2009, s. 24). I vår analys av läroböckernas bildmaterial, har det sålunda varit vår avsikt att genom analys av olika rollfigurer såsom representationer kunna härleda dessa till olika kategorier. Genom att studera hur antalet rollfigurer i varje kategori förändrats när vi jämför de olika läroböckerna med varandra har vi kunnat iaktta en utveckling. Mest iögonfallande är utvecklingen av kategorin för *man i kostym* (1:1). Från att ha varit fullständigt dominerande med 67% i *Parlez Français*, kan vi iaktta hur antalet rollfigurer i denna kategori gradvis minskar för att slutligen i *Chez nous* motsvara endast 4,5%. En motsatt utveckling kan vi iaktta när det gäller *man i fritidskläder eller ledig klädsel* (1:2). Från att ha motsvarat 8,7% av de sammanlagda rollfigurerna i *Parlez Français*, kan vi observera en ökning av dessa till 33,5% i *La Nouvelle Chouette* och 25,5% i *Chez Nous*. Som vi ovan nämnt, riktar sig de olika läromedlen delvis till olika målgrupper. *Parlez Français*, – i första hand till vuxna, *Tour de France* – till gymnasieelever och de två sistnämnda, *La Nouvelle Chouette* och *Chez nous*, riktar sig främst till ungdomar i grundskolans sista klasser. Detta kan ha en betydelse för böckernas tematiska innehåll, vilket även återspeglas i läroböckernas illustrationer. Sålunda kan vi notera att kategorin för *tonåring eller barn i ungdomsklädsel* (1:8) konstant ökar i jämförelse mellan de olika läroböckerna. Från endast 1% av de bildliga representationerna av rollfigurer i *Parlez Français* och 13,5 % i *Tour de France*, till 16% i *La Nouvelle Chouette* samt för att slutligen motsvara 33,5% i *Chez nous*. Likaså kan man reflektera över till vilken grad

läroböckernas tematiska innehåll även återspeglas i kategorin för *man i yrkesspecifik klädsel* (1:7). De två förstnämnda läroböckerna vänder sig till ett mer vuxet publikum och behandlar i större utsträckning det franska samhället. De två sistnämnda är anpassade till yngre skolungdomar och skildrar deras vardag med skola och familj i centrum. Då vi noterar hur antalet rollfigurer i kategorin för *man i yrkesspecifik klädsel* minskar från 17,5%, över 19% och 10%, till att slutligen landa på 5,5% i *Chez nous*, kan detta vara en indikation på det tematiska innehållets betydelse. En liknande utveckling, om än mindre påtaglig, ser vi i kategorin för *man i uniform* (1:5). I *Parlez Français* är 4% av de avbildade männen i uniform. I *Tour de France* har denna andel ökat till 8%, en andel som förblir relativt lik även i *La Nouvelle Chouette*. I *Chez nous*, däremot har denna andel minskat kraftigt och motsvarar endast 1,5%. Som vi ovan nämnt, har vi i vårt arbete studerat läroböcker i franska som härrör från olika generationer av läromedel. Som Eilard (2011) uppmärksammar, utgör läroböcker ett slags tidsdokument, där samhällets normer, värderingar men även mode och livsstil återspeglas. Med detta i åtanke kan vi uppmärksamma en konstant ökning av representationer av rollfigurer i både kategorin för *man i fritidskläder med badbyxor* (1:3) och i kategorin för *man i sport- eller idrottskläder* (1:4). Från att sammanlagt ha motsvarat 1% i *Parlez Français*, ökar den sammanlagda andelen för dessa kategorier till 11,5% i *Tour de France*, 13% i *La Nouvelle Chouette* och slutligen till 22,5% i *Chez nous*. En reflektion vore att dessa kategorier speglar ett ökat intresse i samhället för friskvård och ett ökat fokus hos ungdomar på fritidsaktiviteter. Vi kan även betrakta förändringarna i kategorin för *man i unisexkläder* (1:6) mot en bakgrund av ett förändrat samhälle. Som vi ovan nämnt, introducerades ”velourmannen”, det vill säga den mjuka maskulinitetsnormen, i början av 1970-talet. I läroboken *Parlez Français* som författats under senare delen av 60-talet, förekommer sålunda inte någon representation av en rollfigur som skulle kunna föras till denna kategori. Intressant är däremot att *man i unisexkläder* (1:6), en kategori som kan sägas spegla en ”mjukare” maskulinitet, endast motsvarar 1% av rollfigurerna i *Tour de France*. Detta trots att läromedlets första del gavs ut 1985 – det vill säga cirka 15 år efter att man kunnat uppmärksamma ”velourmannen” såsom en maskulinitetsnorm i samhället. I de senare läroböckerna, däremot, kan vi tydligt se att denna maskulinitetsnorm etablerats och andelen rollfigurer som kan tydas såsom en man i unisexkläder motsvarar 7% i *La Nouvelle Chouette* och 6,5% i *Chez nous*.

7.2 Textmaterialet

I textmaterialet framträder rollfigurernas identitet tydligare. En analys av dessa är mindre utsatta för subjektiv tolkning än bildmaterialets rollfigurer, varvid en analys kan göras på ett säkrare sätt med en högre grad av reliabilitet. När vi övergripande jämför den procentuella andelen rollfigurer i de olika kategorierna för de olika läroböckerna, kan vi notera två tydliga mönster. De specifika yrkena minskar i antal, samtidigt som andelen studenter och elever ökar. Likt vi ovan nämnt har de läroböcker vi studerat olika tematiska inriktningar samt är författade med olika målgrupper i åtanke. *Parlez Français* riktar sig främst till vuxna elever, *Tour de France* till gymnasieelever samt *La Nouvelle Chouette* och *Chez nous* till elever i grundskolans sista klasser. I de två äldre läroböckerna, som även till sitt innehåll är lite ”vuxnare”, kan vi notera ett större antal rollfigurer som innehar yrken vilka traditionellt sett uppfattas som prestigefyllda. Rollfigurer som kan sorteras under kategorierna för *direktör eller chefsposition* (2:1) eller under kategorin för *ingenjör, akademiker eller affärsmän* (2:2) har en sammanlagd procentuell andel som motsvarar 20% i *Parlez Français* och 17% i *Tour de France*. Samma kategorier motsvarar dock endast 5% i *La Nouvelle Chouette* och 2% i *Chez nous*. Kategorin för *lärare och statsanställd* (2:3) förhåller sig relativt jämnt i alla de studerade läromedlen med ett något större antal rollfigurer i *Tour de France*. Kategorin för *självständig yrkesutövare, anställd, eller manuell arbetskraft* (2:4), uppvisar en liknande andel rollfigurer i de två äldre läroböckerna med 23% vardera. I *La Nouvelle Chouette* är den procentuella andelen 11,5% för att slutligen motsvara 7% i *Chez nous*. Detta kan, likt vi nämnt ovan, bero på att de två senare läroböckerna i större omfattning fokuserar på ungdomars vardag och mindre på det franska samhället som sådant. Mot samma bakgrund kan vi slutligen betrakta antalet rollfigurer vilka kan definieras såsom *gymnasist eller student* (2:6) alternativt *elev* (2:7). Som skiljelinje mellan de båda kategorierna har vi använt en ålder av 15 år, – den ålder då man i normalfallet börjar på *Lycée*, vilket innebär den franska motsvarigheten till svenska gymnasiet. I *Tour de France*, som riktar sig till gymnasieskolan, kan vi notera att antalet representationer av rollfigurer som är gymnasister eller studenter uppgår till 15%, ett antal som kan tolkas såsom ett uttryck för lärobokens målgrupp. Samma kategori motsvaras i de övriga läroböckerna av 0% i *Parlez Français*, 5% i *La Nouvelle Chouette* samt 8% i *Chez Nous*. Ser vi närmre på kategorin för *elever* kan vi uppmärksamma en stadigt växande procentuell andel av rollfigurer. Från ingen förekomst i *Parlez Français*, kan vi notera att antalet rollfigurer som är elever kontinuerligt stiger i de följande läromedlen. Från att utgöra 3,5% av rollfigurerna i

Tour de France och 31% i *La Nouvelle Chouette* till att slutligen uppgå till 42% av antalet registrerade rollfigurer i *Chez nous*.

När vi analyserar i vilken social roll de olika rollfigurerna förekommer ser vi återigen hur läroböckernas tematiska innehåll i förhållande till dess målgrupper framträder. Vi kan således notera att de kategorier som speglar familjära band, kategorierna för *familjefar* (3:1), *pojke, barn och son* (3:9) samt *bror och kusin* (3:13), är procentuellt större i *La Nouvelle Chouette* och i *Chez nous*, medan de kategorier som kan sägas återspegla samhälle och yrkesliv, kategorierna för *chef* (3:2) och *kollega* (3:3), är förhållandevis större i *Parlez Français* och *Tour de France*. De kategorier vilka återspeglar en rollfigur som intar ett mer neutralt förhållande i läroböckernas texter, vars sociala roll endast kan beskrivas utifrån rollfigurens ålder, kan tolkas såsom återspeglings av läroböckernas målgrupper. Kategorin för *vuxen man* (3:6) motsvarar 62% av rollfigurerna i *Parlez Français*, 38,5% i *Tour de France*, men endast 15,5% i *La Nouvelle Chouette* samt 10,5% i *Chez nous*. Kategorin för *ung man eller tonåring* (3:5) är för sin del helt osynlig i *Parlez Français*, varefter dess andel stiger från 16% i *Tour de France* och 12,5% i *La Nouvelle Chouette* till 24% i *Chez nous*. Kategorin för *äldre man* (3:7) förblir dock mer eller mindre konstant i samtliga läroböcker med relativt lågt antal rollfigurer, med 3,5% såsom den högsta andelen *Tour de France*.

Intressant är att uppmärksamma utvecklingen av de kategorier där rollfigurens emotionella bindning och relation till andra rollfigurer återspeglas genom dess sociala roll. I *Parlez Français*, som publicerades i slutet av 1960-talet, uppgår andelen rollfigurer i kategorin för *partner och äkta man* (3:11) till 6%. I de senare läroböckerna förblir denna andel relativt lik för att slutligen motsvara 1% i det modernaste läromedlet: *Chez nous*. En motsatt utveckling ser vi dock i kategorin som återspeglar *romantiskt uppvaktande* (3:12). Från ingen rollfigur i *Parlez Français*, ökar antalet rollfigurer i denna kategori konstant i de följande läroböckerna med 3% i *Tour de France*, 5% i *La Nouvelle Chouette* och slutligen 10,5% i *Chez nous*. Förhållande mellan två tonåringar är ett tema som endast förekommer i *Chez nous*, där 2,5% av rollfigurerna kan föras till kategorin för *pojkvän* (3:10). Oavsett lärobok så kan vi fastställa att ett heteronormativt synsätt förblir allena rådande i fråga om romantisk bindning mellan två människor. Vare sig texten handlar om förälskelse och uppvaktande eller om två unga människor som funnit varandra, så beskrivs uteslutande en heterosexuell kärlek. I fråga om de båda äldre läroböckerna, *Parlez Français* (1969) och *Tour de France* (1984, 1985 och 1986) framstår detta faktum föga uppseendeväckande. Som tidsreferenser kan nämnas att först 1979 togs homosexualitet bort som sjukdomsdiagnos i Sverige (Regeringskansliet, 2018) och

under 1980-talet präglades allmänhetens syn på homosexuella negativt av den pågående AIDS-epidemin (Jonsson, 2023). Sålunda är båda dessa läroböcker författade i tider då homosexualitet fortfarande uppfattades som något onormalt och fel. Vad som däremot kan uppfattas som anmärkningsvärt är att inte bara *La Nouvelle Chouette* från början av 2000-talet utan även det modernaste läroboken *Chez nous*, vilken för närvarande används i svenska skolor, förmedlar en uteslutande heteronormativ syn på kärlek. Detta trots att läroplanen tydligt anger att undervisningen ”ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter” (Skolverket, 2024a, s. 5). Yttermera är denna ensidiga och traditionella framställning av kärlek beklaglig då *Chez nous* tematiserar kärleksförhållande mellan tonåringar. Genom att utelämna homosexuella kärleksförhållanden, riskerar läroboken att bidra till att skapa normer som vidmakthåller och förstärker stereotypa föreställningar om vilken kärlek som är socialt accepterad.

Kategorin *idrottsman eller äventyrare* (3:8) är intressant såtillvida att den varken speglar ett socialt förhållande eller yrke. Dessa rollfigurer förekommer fristående och kan således inte sorteras in under de redan nämnda kategorierna. Rollfigurer ur denna kategori förekommer endast i *Tour de France* med 12,5% av det totala antalet rollfigurer samt i *La Nouvelle Chouette* med 5%. Man kan reflektera över anledningen till att författarna valt att skildra dessa rollfigurer. Läroböcker har förvisso, som redan konstaterats, olika målgrupper och en anledning kan vara författarnas önskan att göra läroböckernas innehåll intressant och tillgängligt. Samtidigt är det dock intressant att konstatera hur den hegemoniska maskuliniteten firas (Connell, 2022, s. 115). Utan att analysera de olika läroböckerna ur ett jämställdhetsperspektiv, så bör det noteras att det endast är manliga personer som presenteras såsom äventyrare eller idrottare, – inga kvinnor. För att återkoppla till Rivoal (2017), personifieras här virilitetsnormen genom den orädda äventyraren eller den starke, maskuline idrottsmannen. Samtidigt önskar vi återigen referera till Bromseth (2016) som konstaterar att: ”Utbildning och skola förstås som viktiga arenor för (åter)skapandet av normer” (Bromseth, 2016, s. 29). Med detta i åtanke kan vi reflektera över betydelsen av att den starke, modige och maskuline mannen upphöjs och idealiseras i läroböcker. Hur påverkar detta unga pojkars självbild? Hur påverkar detta flickors syn på den manliga könsrollen?

Under den sista huvudkategorin analyseras rollfigurernas identitet. Vi har ovan konstaterat att såvida en rollfigur inte direkt kan uppvisa en heterosexuell relation, eller att rollfiguren står i en känslomässig relation till en individ av det motsatta könet, så sorteras den in under kategorin *identitet oklar* (4:4). Andelen rollfigurer som kan sorteras under kategorin *heterosexuell man* (4:1) är förhållandevis lika stor i de tre senare läroböckerna, 24,5% i *Tour de France*, 34%

i *La Nouvelle Chouette* och 34% i *Chez nous*. I *Parlez Français* kan vi endast tyda 8% av rollfigurerna såsom heterosexuella män. Ingen av de studerade läroböckerna har någon rollfigur som kan sorteras under kategorierna för *homosexuell man* (4:2). Detta innebär att kategorin *sexuell identitet oklar/annan sexualitet* (4:3) motsvarar den största andelen rollfigurer i de analyserade läroböckerna. I samband med att vi analyserar rollfigurernas identitet, önskar vi återkomma till ett citat från Carlsson och Brömssen: ”Skolans pedagogiska texter kan [...] ses som en social kodifiering av vad som gäller både i och utanför skolans värld och konstruerar och reproducerar därigenom normer för sociala relationer och verksamheter” (Carlson & Brömssen, 2011, s. 17). Författarna uppmärksammar här hur läroböckerna inte bara återspeglar samhällets normer och värderingar, utan understryker även deras kraft att påverka i skapandet av nya. Rollfigurer som presenteras i läroböckerna bekräftar sålunda en i samhället accepterad identitetsnorm men kan även bidra till ökad förståelse för alternativa identiteter. Det är viktigt att reflektera över vilken betydelse detta har för den enskilde eleven. I de läroböcker som vi analyserat presenteras heterosexuell identitet som allena rådande social norm. Ingen av rollfigurerna kan tydas vara icke binär eller homosexuell, – vilket är beklagligt. Inte ens i de modernaste läroböckerna ur läromedlet *Chez nous* ges icke binära eller homosexuella elever någon rollfigur som de kan identifiera sig med. I fråga om ett normkritiskt förhållningssätt är läroplanen tydlig:

Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor. (Skolverket, 2024a, s. 7)

Till följd av ett ”inte nämmande” av olika variationer av könsidentiteter erbjuder läroböckerna härigenom få möjligheter till normkritiska samtal i klassrummet. En problematisering av stereotypa föreställningar om manligt och kvinnligt genus är viktigt då detta kan bidra till att normalisera och öka acceptansen för icke heterosexuella identiteter.

8. Slutsats

I vår undersökning har vi studerat olika läroböcker ur fyra läromedel i franska språket. Den första volymen i respektive läromedel är utgiven 1969, 1984, 2002 respektive 2011 och sålunda kan dessa läroboksserier betraktas som representanter för fyra olika generationer av läroböcker i franska. Vårt syfte har varit att genom att studera hur bilden av mannen framställs i dessa kunna kartlägga hur denna bild förändrats ur ett diakront perspektiv. Vår avsikt har även varit att i vår studie av läroböckerna uppmärksamma om en viss maskulinitet presenteras såsom hegemonisk och i så fall vilken. Mot bakgrund av en förståelse för den manliga könsrollen såsom en produkt av normativa föreställningar av manligt genus, har vår avsikt varit att identifiera den mansbild som framträder genom läroböckernas bilder och texter. Med hjälp av *rollfiguren* som metodologiskt verktyg har vi kunnat genomföra en kvalitativ undersökning av materialet. Våra observationer; de rollfigurer som vi kunnat registrera, har vi sedan sorterat under kategorier. En kvantitativ undersökning av denna sammanställning har sedan givit oss en möjlighet att kunna iaktta sammanhang och följa utvecklingen av olika uttryck för den manliga könsrollen.

I en återkoppling till det resonemang som vi fört ovan önskar vi återigen referera till Eilards (2011) beskrivning av läroböcker såsom tidsdokument som återspeglar samhället och dess värderingar (Eilard, 2008, refererad i Eilard, 2011, s. 70). De läroböcker vi studerat representerar således inte bara olika generationer av läroböcker, utan framstår samtidigt såsom illustrationer av olika samhällen med olika sociala koder, ideal och värderingar. Exempelvis skiljer sig uppfattningen om vad en idealiserad hegemonisk maskulinitet innebär idag med all sannolikhet från 1960-talets idealiserade maskulinitetsnorm. Från att ha representerats av den framgångsrike direktören i kostym i 1960-talets läroböcker förändrades föreställningen av den hegemoniska maskuliniteten. Vid sidan av mannen med makt framträder under 1980-talet en idealisering av den starke, muskulöse och modige idrottsmannen vilken idealiseras både i text och bild. Under 2000-talets första decennium kan vi iaktta en differentiering av lärobokens manlighetsbild. Det går inte längre med säkerhet att fastställa en idealisering av en specifik hegemonisk maskulinitet. Tydligt är dock att bilden av mannen i ledig fritidsklädsel dominerar bildmaterialet. Huruvida detta kan betraktas som en indikation på att samhället förändrats och att andra maskulinitetsnormer idealiseras, eller om den patriarkala maktstrukturen lever kvar om än i andra kläder, är dock en frågeställning som inte ryms inom formatet för detta arbete. I lärobokens texter kan vi uppmärksamma en tematisk förskjutning från yrkeslivet och

samhället till kärnfamiljen och ungdomars vardag varvid en idealisering av den vuxne mannen blir mindre påtaglig, en utvecklig som blir yttermera påtaglig i den modernaste av de analyserade läroböckerna. I denna läroboksserie, *Chez nous*, står tonåringen i centrum och den unge mannen med fördelaktigt utseende presenteras såsom en ny idealiserad maskulinitet.

Vår slutsats är att bilden av mannen i de läroböcker som vi analyserat speglar den idealiserade maskulinitetsnorm som gäller vid den tid då läroböckerna författas. Läroböckernas tematiska innehåll och målgrupp påverkar även i stor utsträckning vilken idealiserad mansbild som lyfts fram. Tillika kan vi konstatera att det hegemoniska maskulinitetsideal som betecknar den vuxne mannen förändras. Från att ha förkroppsligats genom direktören, vilken innehar makten i ett patriarkalt präglat samhälle, byts den ut mot den starke atletiske unge mannen och äventyraren. I de två senare läromedlen framträder en vuxen idealiserad maskulinitet inte lika klart. Förutom ett par exempel där äventyraren eller den unge muskulöse mannen visas, framställs den vuxne mannen såsom fader, yrkesutövande man eller endast såsom en vuxen man i fritidskläder. Vi kan slutligen i den modernaste läroboken observera tendensen till att en ny idealiserad maskulinitet utkristalliserar sig som skiljer sig från de tidigare. Det är inte längre bilden av en vuxen man som lyfts fram utan den stilige tonåringen med snygga kläder.

I vår undersökning har vi analyserat vår korpus och sammanställt våra resultat utifrån ett begränsat antal variabler. Vi är därför medvetna om att långt ifrån ha uttömt forskningsfältet. Ett flertal andra aspekter förefaller även relevanta såsom exempelvis herrmodets utveckling, samhällets sociala förändring, kärnfamiljens betydelse samt hur de traditionella könsrollerna avvecklats. Studier av läroböcker utifrån ett mansforskningsperspektiv är ett intressant och givande forskningsfält och vår önskan vore att lära mer inom detta område i en senare studie.

Referenser

- Ammert, N. (2011). Om läroböcker och studiet av dem. I N. Ammert (Red.), *Att spegla världen: Läromedelsstudier i teori och praktik* (s. 25–41). Studentlitteratur.
- Bardeau, C. (2018). *Jag är taxichaufför och min fru är kassörska*. [Examensarbete, Umeå universitet]. DIVA. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1231315/FULLTEXT01.pdf>
- Berge, B.-M. (2011). Jämställdhet och kön. I N. Ammert (Red.), *Att spegla världen: Läromedelsstudier i teori och praktik* (s. 157–175). Studentlitteratur.
- Bergström, J. (2021). *Representationen av genus och sexuell läggning i läromedel i franska för gymnasiet*. [Examensarbete, Umeå universitet]. DIVA. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1632845/FULLTEXT01.pdf>
- Bertilsson, E. (2010). *Språkens konjunktioner Del 1: De moderna språken i grund- och gymnasieskolan* (Rapporter från Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi, Nr. 49). Uppsala universitet. <https://www.skeptron.uu.se/broadly/arkiv/dba-f5b-20100319-bertilsson-sprakens-konjunktioner-secrapport-48.pdf>
- Bourdieu, P. (2018). *Den manliga dominansen* (2 uppl.). Daidalos.
- Bromseth, J. (2016). Förändringsstrategier och problemförståelser: från utbildning om den Andra till queer pedagogik. I J. Bromseth & F. Darj (Red.), *Normkritisk pedagogik* (s. 27–54). Centrum för genusvetenskap, Uppsala universitet.
- Brugeilles, C., & Cromer, S. (2009). *Analysing gender representations in school textbooks*. Centre Population et Développement (CePeD). https://www.ceped.org/IMG/pdf/analysing_gender_representations_in_school_textbookst.pdf
- Bryman, A. (2021). *Samhällsvetenskapliga metoder* (3. uppl.). Liber.
- Carlsson, M., & von Brömssen, K. (2011). Kritisk läsning av pedagogiska texter – en introduktion. I M. Carlsson & K. von Brömssen (Red.), *Kritisk läsning av pedagogiska texter: Genus, etnicitet och andra kategoriseringar* (s. 15–46). Studentlitteratur.
- Carlswärd, L., & Lindman, A. (2006). *Mor ror. Far är rar: en analytisk studie av genus i läromedel i engelska och franska i gymnasieskolan*. [Examensarbete, Karlstads universitet]. DIVA. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:5957/FULLTEXT01.pdf>
- Connell, R. W. (2014). *Masculinités : Enjeux sociaux de l'hégémonie*. Éditions Amsterdam.
- Connell, R. W. (2022). *Maskuliniteter* (2 uppl.). Daidalos.
- Dalmyr, T. (2008). *Framgångsrika Fredrik och Känsломässiga Kerstin: En jämförande analys av genuskonstruktion i två läroböcker som används i engelska och franska i grundskolans senare år*. [Examensarbete, Karlstads universitet]. DIVA. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:25003/FULLTEXT01.pdf>
- Davoust, P., & Kumlien, L. (1969). *Parlez Français*. Sveriges Radios förlag.

- Denscombe, M. (2017). *Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna* (3. uppl.). Studentlitteratur.
- Eilard, A. (2011). Pojkar och pappor i grundskolans läseböcker. I M. Carlsson & K. von Brömssen (Red.), *Kritisk läsning av pedagogiska texter: Genus, etnicitet och andra kategoriseringar* (s. 69–95). Studentlitteratur.
- Eriksson, Y. (2009). *Bildens tysta budskap: interaktion mellan bild och text*. Norstedts Akademiska Förlag.
- Fridlund Klintéen, S. (2023). *En normkritisk läsning av läroböcker i ämnet franska*. [Examensarbete, Malmö Universitet]. DIVA. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1769614/FULLTEXT02.pdf>
- Heurlin, K., & Kronlund, U. (1984). *Tour de France 1*. Liber.
- Heurlin, K., & Kronlund, U. (1985). *Tour de France 2*. Liber.
- Heurlin, K., & Kronlund, U. (1986). *Tour de France 3*. Liber.
- Hirsch, C., Hermansson, D., Winblad, M., Norén, G. (2012). *Chez nous 3*. Sanoma Utbildning.
- Hirsch, C., Winblad, M., Norén, G. (2013). *Chez nous 4*. Sanoma Utbildning.
- Jonsson, L. (29 september 2023). *Historia*. RFSL. <https://www.rfsl.se/om-oss/organisation/historia/>
- Josefsson, H. (2007). *Genus – hur påverkar det dig?*. Natur & Kultur.
- Karlsson, A. (2014). *Genuskonstruktioner i bilder: Bilder i läroböcker i franska och tyska för högstadiet*. [Examensarbete, Linnéuniversitetet]. DIVA. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:703456/FULLTEXT01.pdf>
- Kuzmic, J. J. (2000). Textbooks, Knowledge, and Masculinity: Examining Patriarchy From Within. I N. Lesko (Red.), *Masculinities at school* (s. 105–126). Sage Publications, Inc.
- Lips, H. M. (2020). *Sex & gender: an introduction* (7 uppl.). Waveland Press, Inc.. https://books.google.se/books?hl=de&lr=&id=xgjaDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR1&dq=Lips+H.+Sex+%26+Gender-An+introduction.+Boston:+McGraw-Hill.+2004&ots=WqoUyfFh2a&sig=jzjQCn40MgFCB-DYnZnCSWOye24&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
- Missoffe, P. (2015). Stéréotypes, représentations sexuées et inégalités de genre dans les manuels scolaires. *La Revue des droits de l'homme*, (8), 1–9. <file:///C:/Users/pe-so/Downloads/revdh-1667.pdf>
- Nationalencyklopedin (2023). Identitet. I *Nationalencyklopedin (NE)*, Hämtad 29 januari 2025 från <https://www.ne.se/s%C3%B6k/?t=uppslagsverk&q=identitet>
- Nordberg, M., & Mörck, M. (2007). Maskulinitet och mode som genusvetenskaplig och etnografisk utmaning. *Tidskrift för genusvetenskap*, (1–2), 119–140. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1397802/FULLTEXT01.pdf>

Olsson, A.-C. (2004). I den akademiska garderoben – det har väl inget med utbildning att göra?. I A.-C. Olsson & C. Olsson (Red.), *I den akademiska garderoben* (s. 9–18). Atlas.

Regeringskansliet. (25 juni 2018). *Historik om utvecklingen av hbtq-personers rättigheter i Sverige*. Regeringskansliet. <https://www.regeringen.se/artiklar/2018/06/historik-om-utvecklingen-av-hbtq-personers-rattigheter-i-sverige/#:~:text=1979%20avskaffar%20Socialstyrelsen%20homosexualitet%20som,om%20homosexuella%20sambor%20i%20kraft.>

Rivoal, H. (2017). Virilité ou masculinité ? : L'usage des concepts et leur portée théorique dans les analyses scientifiques des mondes masculins. *Travailler*, 38(2), 141–159.
[file:///C:/Users/pe-so/Downloads/virilite-ou-masculinite-lusage-des-concepts-et-leur-portee-theorique-dans-les-analyses-scientifiques-des-mondes-masculins%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/pe-so/Downloads/virilite-ou-masculinite-lusage-des-concepts-et-leur-portee-theorique-dans-les-analyses-scientifiques-des-mondes-masculins%20(2).pdf)

Skolverket. (2006). *I enlighet med skolans värdegrund?: En granskning av hur etnisk tillhörighet, funktionshinder, kön, religion och sexuell läggning framställs i ett urval av läroböcker* (rapport 285 2006). Skolverket. <https://www.skolverket.se/getFile?file=1659>

Skolverket (2024a). Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2022: reviderad 2024 (2. uppl.). Skolverket. <https://www.skolverket.se/getFile?file=13074>

Skolverket (2024b). Elever och skolenheter i grundskolan Läsåret 2023/24. Skolverket: <https://www.skolverket.se/download/18.954e82318e64549b9f1d/1711120454132/pdf12612.pdf>

Stenberg Pasat, A. (2012). *La représentation des sexes dans les manuels de français langue étrangère pour le collège suédois*. [Examensarbete, Högskolan Dalarna]. DIVA. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:647709/FULLTEXT02.pdf>

Svenska Akademien (1942). Manlig. I *Svenska Akademiens Ordbok (SAOB)*, Hämtad 16 november 2024 från <https://svenska.se/saob/?sok=manlig&pz=2>

Svenska Akademien (1943). Maskulin. I *Svenska Akademiens Ordbok (SAOB)*, Hämtad 16 november 2024 från https://svenska.se/saob/?id=M_0337-0202.KS2M&pz=3

Svenska Akademien (2017). Viril. I *Svenska Akademiens Ordbok (SAOB)*, Hämtad 16 november 2024 från <https://svenska.se/saob/?sok=viril&pz=1>

Vaderlind, M., Martin, S., Lönnblad, V. (2002). *La Nouvelle Chouette B*. Almqvist & Wiksell.

Vaderlind, M., Martin, S., Lönnblad, V. (2003). *La Nouvelle Chouette C*. Almqvist & Wiksell.

Vaderlind, M., Martin, S., Lönnblad, V. (2004). *La Nouvelle Chouette D*. Almqvist & Wiksell.

Wilhelmsson, L., Hirsch, C., Hermansson, D. (2011). *Chez nous 2*. Sanoma Utbildning.